

**Source:** Europese Commissie, Directoraat-Generaal Pers en Communicatie, De Europese Grondwet: Postreferendum opiniepeiling in Nederland, Flash EB172, Bruxelles, juni 2005, [http://ec.europa.eu/public\\_opinion/flash/fl172\\_nl.pdf](http://ec.europa.eu/public_opinion/flash/fl172_nl.pdf).

**Copyright:** European Union

**URL:** <http://www.cvce.eu/obj/-nl-0be6952c-3390-4ef2-8b86-854f9f67e21e.html>

**Publication date:** 18/12/2013



*Flash Eurobarometer*



Europese  
Commissie

# De Europese Grondwet: Postreferendum opiniepeiling in Nederland

Veldwerk: 2 en 4 juni 2005

Publicatie: juni 2005

Deze opiniepeiling werd besteld en gecoördineerd door het Directoraat-Generaal Pers en Communicatie van de Europese Commissie

Dit document vertegenwoordigt het standpunt van de Europese Commissie niet.  
Interpretaties en opinies weerspiegelen enkel en alleen de standpunten van de auteurs.

## Inhoudstafel

<b>INLEIDING .....</b>	<b>2</b>
<b>1. Opkomst in het referendum.....</b>	<b>3</b>
1.1. De opkomst.....	3
1.2. Redenen voor onthouding.....	5
1.3. De rol van het informatieniveau .....	6
1.4. De debatten over de Grondwet.....	7
<b>2. De analyse van de resultaten .....</b>	<b>11</b>
2.1. De stembusgang.....	11
2.2. De motivatie voor de « Ja »-stem.....	13
2.3. De motivatie voor de « Neen »-stem .....	15
2.4. De belangrijkste elementen die tot de keuze leidden .....	18
<b>3. Na 1 juni – Wat nu ?.....</b>	<b>19</b>
3.1. Tevredenheid over het verkiezingsresultaat.....	19
3.2. Het belang van het referendum voor de Europese Unie.....	20
3.3. De gevolgen van de stembusslag.....	23
3.4. De toekomst van de Grondwet .....	26
<b>CONCLUSIE.....</b>	<b>28</b>
<b>BIJLAGEN</b>	
<b>Technische nota</b>	
<b>Vragenlijst</b>	

## INLEIDING

Op 29 oktober 2004 ondertekenden de Staats- en regeringsleiders van de 25 EU-Lidstaten in Rome het Verdrag waarbij een Grondwet voor Europa wordt ingevoerd. De ondertekening betekende de start van een proces van nationale ratificaties van de tekst in elk van de lidstaten. Dat proces zou tegen november 2006 rond moeten zijn. Nederland is een van de landen die ervoor gekozen heeft in een referendum zijn burgers te raadplegen in verband met de ratificatie van deze Grondwet<sup>1</sup>.

**Het Nederlandse referendum vond plaats op 1 juni 2005.** De volksraadpleging kende een hoge opkomst van 62,8 % maar een grote meerderheid van de kiezers verwierp de Grondwet: « Neen » haalde 61,6% van de stemmen, tegenover slechts 38,4% « Ja »-stemmers.

Het Directoraat-Generaal Pers en Communicatie van de Europese Commissie voerde een postelectoraal onderzoek om een betere kijk te krijgen op de factoren die het resultaat van het referendum beïnvloed hebben, maar ook de redenen voor onthouding, de motivatie van de kiezers en de mogelijke scenario's na de stembusgang van 1 juni.

EOS Gallup Europe hield tussen 2 en 5 juni, via TNS NIPO, zijn partnerinstituut in Nederland, 2.000 interviews. De gebruikte methodologie was die van de (telefonische) Flash Eurobarometer-onderzoeken.

In de volgende pagina's analyseert het rapport de onderstaande thema's:

- Opkomst in het referendum : het profiel van de onthouders, de redenen voor onthouding, de rol van informatie en de debatten;
- Analyse van de resultaten: de motieven die geleid hebben tot de keuze voor « ja » of « neen »;
- De gevolgen van de "Neen".

---

<sup>1</sup> Spanje hield op 20 februari een referendum waarbij 76,7% van de kiezers "Ja" stemde. Frankrijk trok op 29 mei naar de stembus. Daar werd de tekst van de Grondwet verworpen met 54,7% "Neen"-stemmen.

## 1. Opkomst in het referendum

Dit eerste deel van het rapport analyseert de opkomst/onthoudingspercentages voor het referendum dat op 1 juni gehouden werd en meer concreet het profiel van de onthouders. Deze analyse onderzoekt de voornaamste redenen voor onthouding maar ook de invloed van de informatie die de kiezers hadden en van hun opinies over de de debatten over de Grondwet in Nederland.

### 1.1. De opkomst

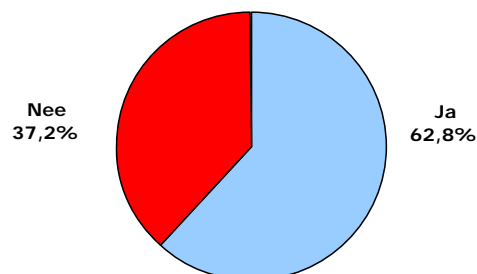
Bron vragenlijst : Q1

#### **- Een zeer hoge opkomst die wijst op een grote belangstelling voor de Europese kwestie -**

Bijna twee derde (62,8%) van de Nederlanders nam deel aan dit referendum, het eerste op nationale schaal in de moderne geschiedenis van Nederland.

De opkomst lag ver boven de drempel van 30 procent die de meeste politieke partijen vooropgesteld hadden om het referendum als geldig te beschouwen.

Afgelopen woensdag (1 juni) is het referendum gehouden over de goedkeuring van het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa. Heeft u gestemd bij dit referendum?



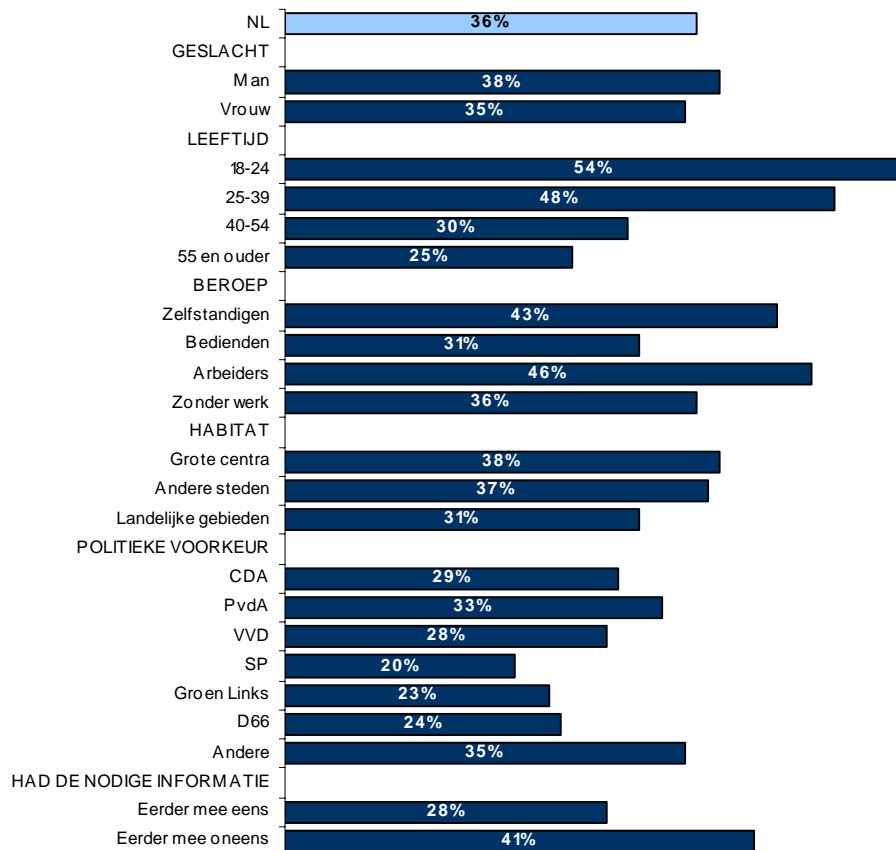
Uit de sociodemografische kenmerken van de zich onthoudende kiezers blijkt het volgende:

- Zoals ook het geval was in Frankrijk en Spanje, werden kennelijk minder jonge kiezers gemobiliseerd om hun stem uit te brengen dan onder de oudere bevolking. Meer dan de helft van de Nederlandse burgers in de leeftijd 18 tot 24 (54%) antwoordt dat ze niet gestemd hebben in dit referendum. Bovendien heeft bijna één op twee van de mensen in de leeftijd 25 tot 39 jaar (48%) zich onthouden.
- Iets meer mannen (38%) dan vrouwen onthielden zich (35%).
- De beroepscategorieën tonen dat handarbeiders (46%) en zelfstandigen (43%) zich in grotere mate onthouden hebben dan andere beroepsgroepen.

- Onder mensen die in landelijke gebieden wonen waren minder onthoudingen (31%) dan bij wie in kleine of grote steden leeft
- Bij mensen die niet over de nodige informatie beschikten om hun beslissing op te baseren was de kans op onthouding beduidend groter (41%) dan bij zij die wel meenden voldoende geïnformeerd te zijn over de Grondwet.

Q1. Afgelopen woensdag (1 juni) is het referendum gehouden over de goedkeuring van het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa. Heeft u gestemd bij dit referendum?

Antwoord: **NEE**



## 1.2. Redenen voor onthouding

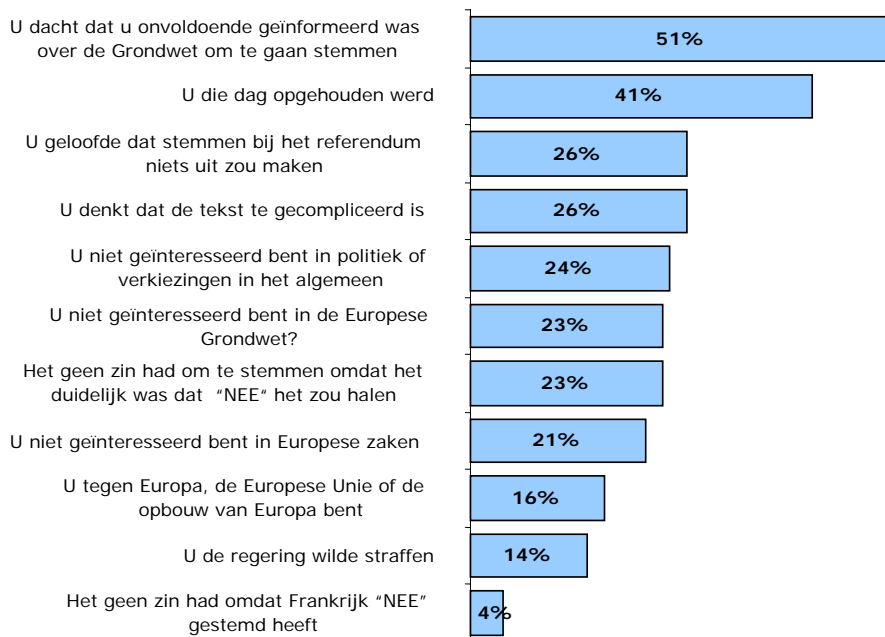
Bron vragenlijst : Q2

### - Gebrek aan informatie is de hoofdreden voor onthouding -

Een op twee van de Nederlanders (51%) die zich onthielden in het referendum geeft aan te geloven **dat ze onvoldoende geïnformeerd waren over de Grondwet om te stemmen**. Vrouwen (54%) halen deze reden vaker aan dan mannen (49%), een verschil van 5 procentpunten. Ook een significant aandeel van de handenarbeiders is die mening toegedaan (62%). Anderzijds vermelden minder mensen in de leeftijd 55 plus en minder mensen met een hoog opleidingsniveau dit als een van hun redenen voor onthouding.

Behalve dat een of ander beletsel de respondent verhinderde om te gaan stemmen op de dag van het referendum (41%), verklaren nogal wat redenen de onthouding van deze burgers, zoals geïllustreerd in de onderstaande grafiek.

Q2. Als u NIET gestemd heeft bij het referendum dat op 1 juni gehouden is, was dit omdat ..... ? (% ja)



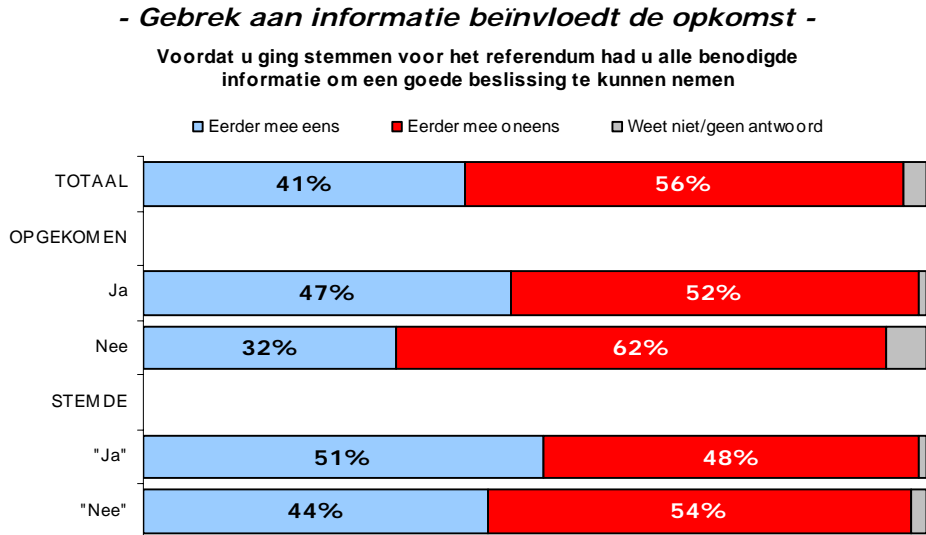
Onthouding vanwege het feit "**niet geïnteresseerd te zijn in de Europese Grondwet**" wordt door 23% van de ondervraagden aangehaald, en door 48% van diegenen die maximum school liepen tot de leeftijd van 15.

Mensen die niet stemden omdat ze dachten dat **de Grondwet te ingewikkeld was** vinden we vooral bij de vrouwen (29%), in de leeftijd 25 tot 39 jaar (33%), bij diegenen met een lage scholingsgraad (35%) en bij de bedienden (35%) en handenarbeiders (32%).

De resultaten tonen ook dat mensen in de leeftijd 55 plus (35%) en met een lage scholingsgraad (39%) een iets groter dan gemiddelde neiging vertonen (26%) te verklaren dat **ze ervan overtuigd waren dat stemmen in het referendum niets zou veranderen.**

### 1.3. De rol van het informatieniveau

Bron vragenlijst : Q10g



In het algemeen vindt slechts 41% van de ondervraagden dat ze vóór ze gingen stemmen in het referendum, over alle nodige informatie beschikken om een beslissing te nemen, tegenover 56% die de andere mening toegedaan was.

Hun aandeel stijgt tot bijna twee derde bij diegenen die zich onthielden van stemmen in het referendum (62%), in vergelijking met slechts 32% die bevestigt vóór de stembusgang voldoende geïnformeerd te zijn over de Grondwet.

Bovendien is dit ook het geval voor 47% van de mensen die effectief zeggen gestemd te hebben, wat betekent dat een op twee kiezers zich onvoldoende geïnformeerd voelde alvorens over de Grondwet te gaan stemmen.

Een meerderheid (51%) van zij die « Ja » stemden in het referendum meende over alle nodige informatie te beschikken om een beslissing te nemen, terwijl van zij die « Neen » stemden een meerderheid (54%) beweert dat ze onvoldoende geïnformeerd waren.

Die resultaten wijzen duidelijk op een gebrek aan informatie onder de Nederlandse burgers over de Grondwet, vóór het referendum en we mogen ervan uitgaan dat het informatieniveau in de resultaten van de stemming een niet te verwaarlozen rol heeft gespeeld.



#### 1.4. De debatten over de Grondwet

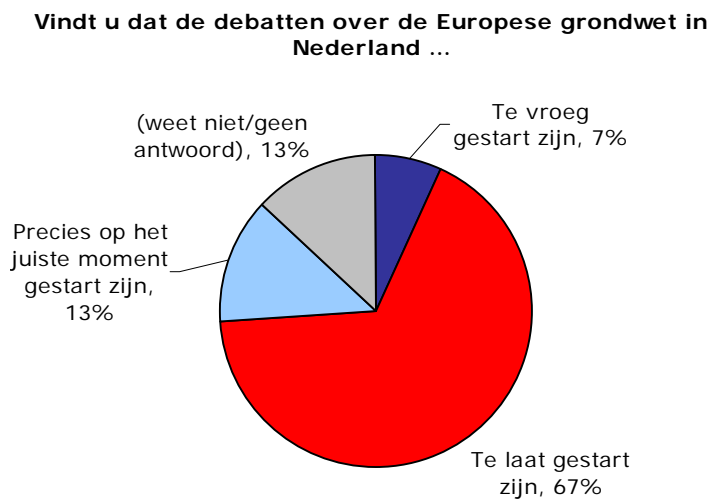
Bron vragenlijst : Q9

##### - De debatten over de Grondwet zijn te laat begonnen -

Gevraagd naar de timing van de debatten over de Europese Grondwet antwoordt een duidelijke meerderheid van de respondenten (67%) dat de campagne te laat gestart is.

Terwijl slechts 13% van de Nederlandse burgers vond dat de debatten op het juiste ogenblik gestart zijn, meende amper 7% dat ze te vroeger begonnen zijn.

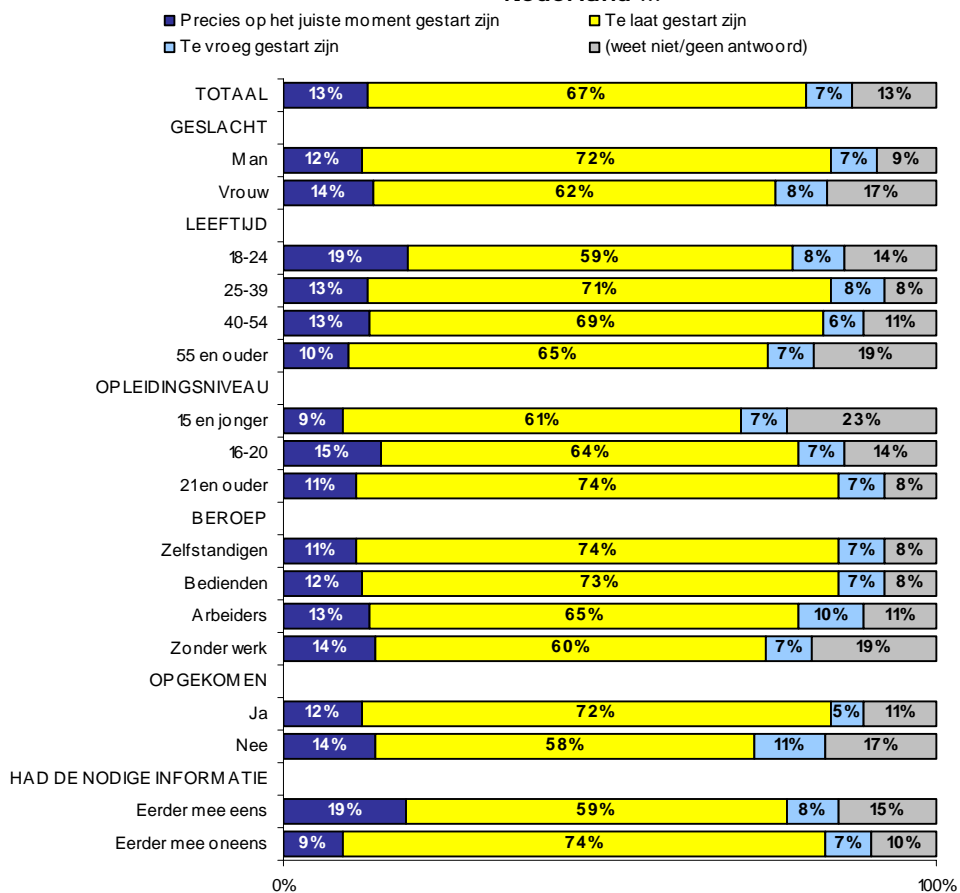
Dit resultaat zou kunnen verklaren waarom een meerderheid van de Nederlandse burgers vindt dat ze onvoldoende informatie had alvorens te gaan stemmen. Dat resultaat verschilt van de Franse situatie maar is tegelijk vergelijkbaar met het Spaanse, waar een overweldigende meerderheid van 78% "Ja" heeft gestemd.



De sociodemografische analyse levert de volgende informatie op:

- Aanzienlijk meer mannen (72%) dan vrouwen (62%) vinden dat de debatten over de Grondwet in Nederland te laat begonnen zijn. Het verschil bedraagt 10 procentpunten.
- Mensen in de leeftijd 18-24 bleken in vergelijking met ouderen minder geneigd te denken dat de campagne te laat is gestart.
- De ondervraagden met het hoogste opleidingsniveau (74%) zijn aanzienlijk minder geneigd te antwoorden dat de debatten te laat gestart zijn dan bij de lagere opleidingsniveaus het geval is.
- Burgers die gingen stemmen (72%) zijn veel meer geneigd dan zij die dat niet deden (58%) om te denken dat de campagne niet op tijd gestart is.
- Tot slot zijn ook zij die vonden onvoldoende informatie te hebben alvorens te gaan stemmen (74%) eerder geneigd te denken dat de debatten te laat begonnen zijn.

### Vindt u dat de debatten over de Europese grondwet in Nederland ...



1.5. Wanneer hebben de kiezers beslist hoe ze zouden stemmen?

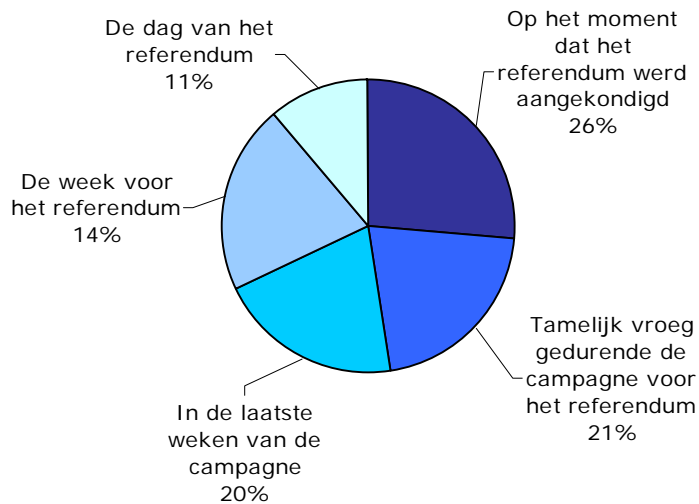
Bron vragenlijst : Q6

**- Voor een significant aantal kiezers viel de keuze  
in een zeer laat stadium -**

In tegenstelling tot wat in Frankrijk gebeurde, heeft een aanzienlijk aantal van de Nederlandse kiezers (ongeveer een derde) **pas in de laatste dagen vóór het referendum een beslissing genomen**. Terwijl 21% antwoordt een beslissing genomen te hebben in de week vóór het referendum, zegt 11% pas op de dag van het referendum zelf de knoop te hebben doorgemaakt.

Dit fenomeen kan rechtstreeks in verband gebracht worden met het feit dat een meerderheid van de Nederlanders vindt dat de debatten over de Grondwet te laat gestart zijn. De campagne heeft blijkbaar niet verhinderd dat een derde van de kiezers is blijven twijfelen tot de laatste dagen vóór het referendum.

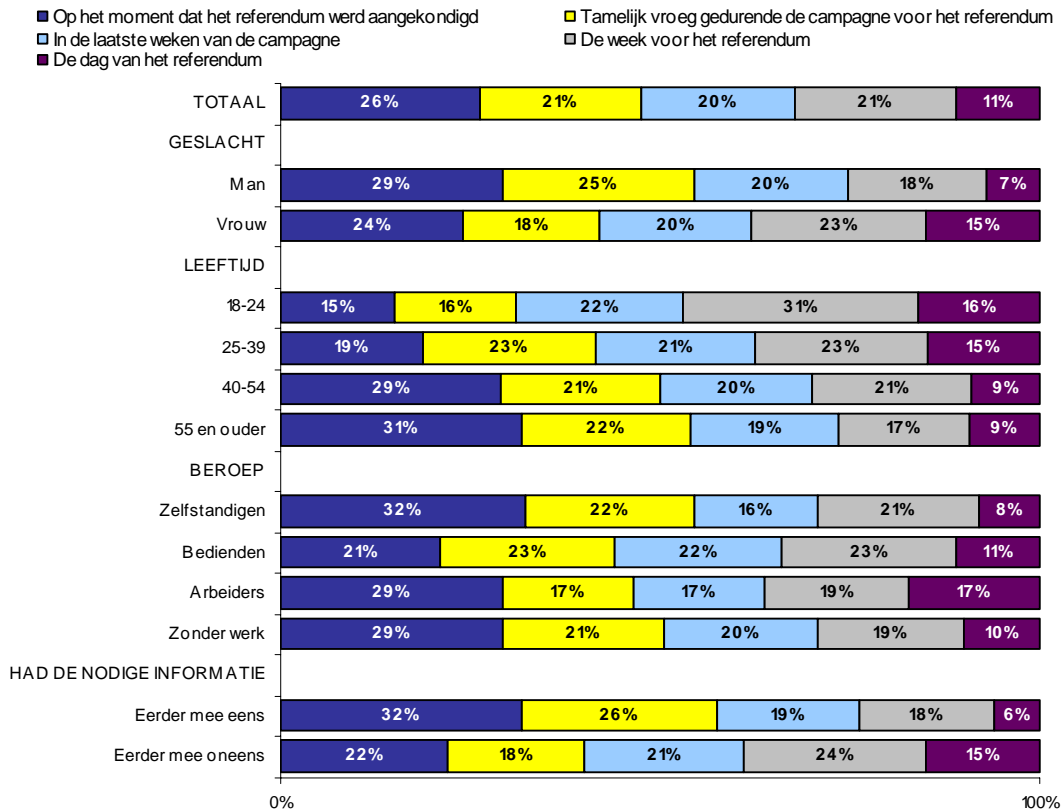
**Kunt u mij bij benadering vertellen wanneer u hebt besloten  
wat u zou gaan stemmen tijdens het referendum  
over de Europese Grondwet?**



De sociodemografische analyse toont ons het volgende:

- Aanzienlijk meer vrouwen (38%) dan mannen (25%) beslisten over hun stemgedrag in de laatste dagen vóór het referendum
- Bijna één op twee kiezers in de leeftijd 18 tot 24 jaar (47%) besliste pas in de week vóór of zelfs op de dag van de stembusgang zelf.
- Bij arbeiders is het iets waarschijnlijker (17%) dan bij de andere beroepscategorieën dat ze pas op de dag van het referendum tot een besluit kwamen.
- Ook kiezers die de indruk hadden vóór het referendum onvoldoende geïnformeerd te zijn beslisten vaak vrij laat (39%), meer dan zij die wel vonden voldoende geïnformeerd te zijn (24%).

**Kunt u mij bij benadering vertellen wanneer u hebt besloten wat u zou gaan stemmen tijdens het referendum over de Europese Grondwet? ?**



## 2. De analyse van de resultaten

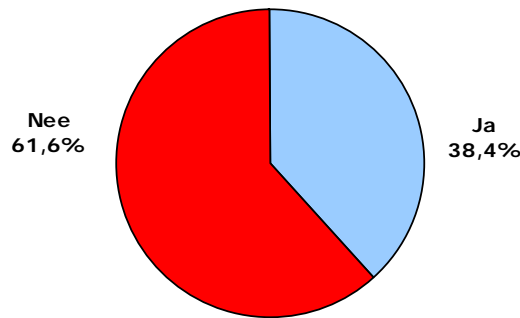
Het tweede deel van het rapport gaat over de analyse van de stemming zelf. Eerst wordt ingegaan op de resultaten van het referendum, gekoppeld aan het profiel van de kiezers, en wordt stilgestaan bij de motivatie voor hun "ja" en "nee" en bij de belangrijkste elementen die tot die keuze hebben geleid.

### 2.1. De stembusgang

Bron vragenlijst : Q3

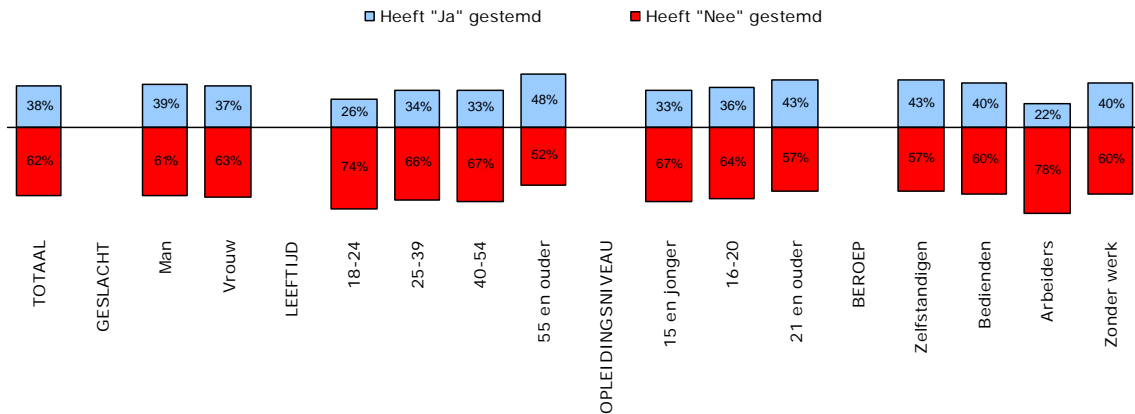
De resultaten van het Nederlandse referendum tonen een overweldigende meerderheid voor het verwerpen van de Europese Grondwet (61,6% van de kiezers in Nederland).

Resultaten van het referendum over de ratificatie van het Verdrag ter invoering van een Grondwet voor Europa



Hoe jonger de kiesgerechtigde, hoe meer hij of zij zich tegen de Grondwet kantte. 74% van de kiezers in de leeftijd 18 tot 24 jaar stemde "nee". De oudste groep was veel meer verdeeld : 52% stemde "Nee" tegenover 48% "Ja".

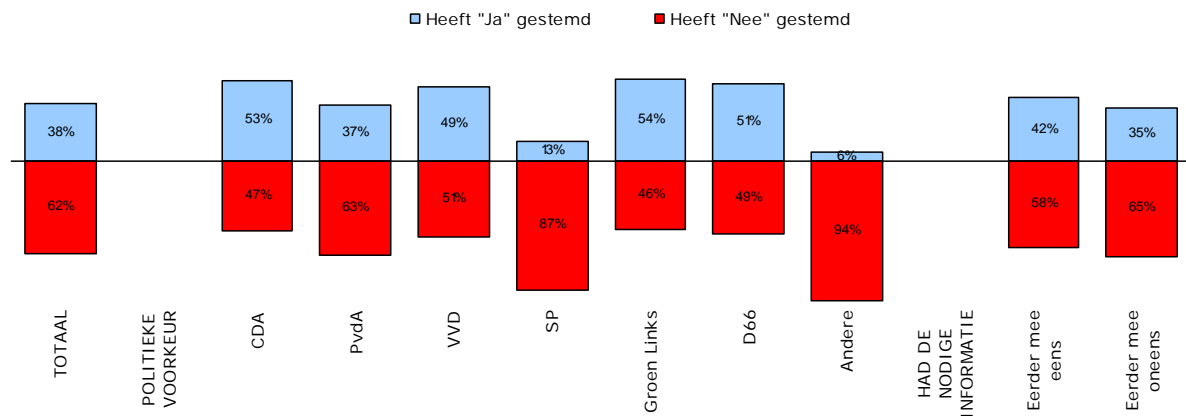
Wat heeft u gestemd bij het referendum? Heeft u "Ja" gestemd ten gunste van het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa of heeft u "Nee" gestemd?



Wie tot maximum 15 jaar school liep (67%), stemde sterker tegen de grondwet dan wie tot de leeftijd van 21 of langer studeerde (57%).

Arbeiders (78%) stemden veel duidelijker tegen de Grondwet dan de andere beroepscategorieën. De "neen"-stem ligt in deze categorie 16 procentpunten boven het Nederlandse gemiddelde.

Wat heeft u gestemd bij het referendum? Heeft u "Ja" gestemd ten gunste van het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa of heeft u "Nee" gestemd?



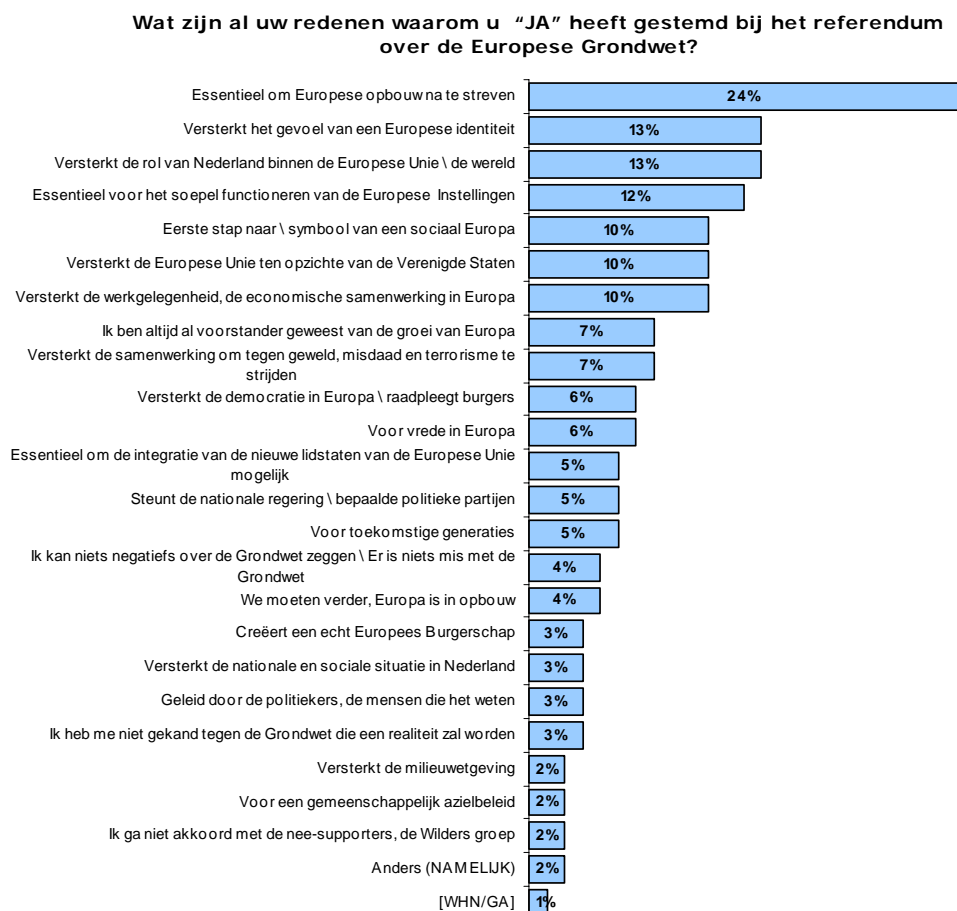
Bijna alle aanhangers van politieke partijen die "neen" zegden volgden het stemadvies van hun kamp. Anderzijds heeft de helft van de sympathisanten van regeringspartij CDA "neen" gestemd, ondanks de oproep van hun partij om vóór te kiezen.

Kiezers die meenden niet over de nodige informatie te beschikken om een beslissing te nemen hadden een grotere neiging om "neen" (65%) te stemmen dan zij die wel dachten voldoende geïnformeerd te zijn (58%).

## 2.2. De motivatie voor de « Ja »-stem

Bron vragenlijst : Q4

### - De Europese opbouw is de belangrijkste motivatie –



De allereerste motivatie van de "Ja"-kiezers komt door het feit dat ze de Grondwet beschouwen als essentieel voor de voortzetting van de Europese constructie (24%). Daarnaast vindt 13% dat de Grondwet het gevoel van Europese identiteit versterkt en 13% vermeldt ook dat hij de rol van Nederland binnen de Unie en in de wereld ten goede komt.

Een motivatie die ook door een significant percentage van de respondenten vermeld wordt is het feit dat de Grondwet essentieel is voor een vlotte werking van de Europese Instellingen (12%).

Andere vermeldenswaardige redenen die verder in de lijst voorkomen zijn het feit dat de Grondwet de eerste stap of een symbolische stap vormt naar een politieke eenmaking van Europa (10%), de positie van de EU tegenover de USA verbetert (10%) en de economische en werkgelegenheidstoestand en de economische samenwerking in Europa versterkt (10%).

## De voornaamste motivaties om « ja » te stemmen, volgens sociodemografische variabelen

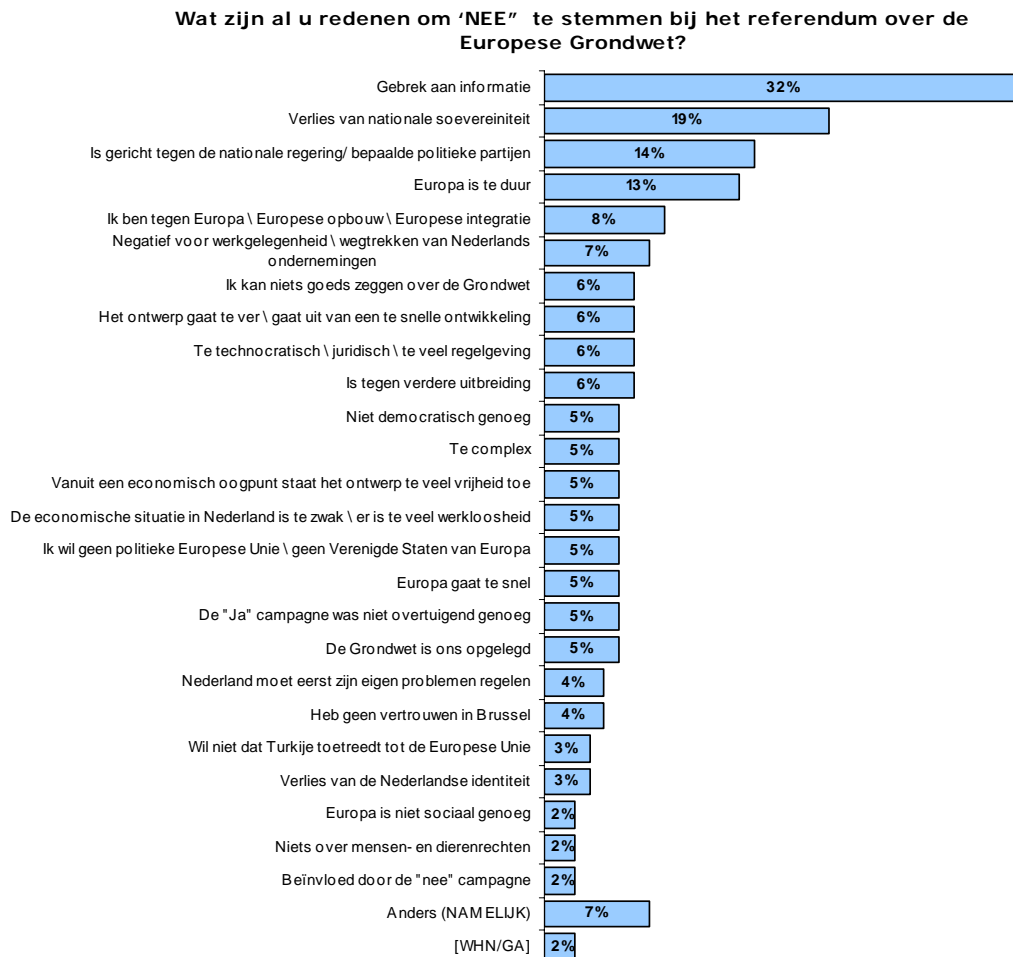
Q4.	Essentieel om Europese opbouw na te streven	Versterkt het gevoel van een Europese identiteit	Versterkt de rol van Nederland binnen de Europese Unie \ de wereld	Essentieel voor het soepel functioneren van de Europese Instellingen	Eerste stap naar \ symbool van een sociaal Europa	Versterkt de Europese Unie ten opzichte van de Verenigde Staten	Versterkt de werkgelegenheid en economische situatie, de economische samenwerking in Europa	Ik ben altijd al voorstander geweest van de groei van Europa	Versterkt de samenwerking om tegen geweld, misdaad en terrorisme te strijden	Versterkt de democratie in Europa \ raadpleegt burgers	Voor vrede in Europa	Essentieel om de integratie van de nieuwe lidstaten van de Europese Unie mogelijk te maken	Steunt de nationale regering \ bepaalde politieke partijen	Voor toekomstige generaties
NL	24%	13%	13%	12%	10%	10%	10%	7%	7%	6%	6%	5%	5%	5%
<b>GESLACHT</b>														
Man	25%	13%	15%	12%	11%	13%	14%	10%	8%	8%	5%	5%	4%	5%
Vrouw	24%	13%	10%	12%	10%	7%	7%	5%	7%	5%	6%	4%	7%	5%
<b>LEEFTIJD</b>														
18-24	16%	22%	27%	22%	21%	6%	7%	3%	11%	0%	10%	0%	7%	8%
25-39	26%	12%	9%	15%	9%	13%	13%	8%	10%	4%	7%	8%	2%	3%
40-54	20%	12%	17%	15%	11%	12%	13%	6%	9%	7%	5%	5%	3%	3%
55 en ouder	26%	13%	10%	8%	10%	8%	7%	9%	5%	8%	4%	3%	9%	7%
<b>OPLEIDING</b>														
15 & -	23%	11%	19%	3%	3%	7%	7%	8%	2%	9%	3%	2%	5%	3%
16-20	22%	11%	9%	9%	9%	8%	12%	7%	9%	4%	5%	4%	8%	6%
21 & +	27%	15%	15%	17%	14%	13%	9%	8%	7%	9%	7%	6%	3%	4%
<b>BEROEP</b>														
Zelfstandigen	28%	9%	9%	11%	17%	11%	20%	10%	7%	7%	6%	6%	3%	2%
Bedienden	22%	14%	15%	16%	11%	13%	13%	6%	10%	5%	5%	6%	2%	3%
Arbeiders	24%	17%	19%	4%	2%	9%	4%	7%	10%	0%	1%	3%	5%	5%
Zonder werk	25%	12%	10%	9%	9%	7%	6%	8%	5%	8%	6%	2%	9%	7%
<b>HABITAT</b>														
Grote centra	21%	16%	12%	11%	13%	12%	10%	5%	9%	5%	8%	2%	3%	2%
Andere steden	25%	12%	13%	13%	10%	9%	10%	8%	7%	7%	4%	6%	8%	5%
Landelijke gebieden	28%	12%	13%	10%	9%	11%	12%	10%	7%	7%	5%	3%	4%	8%
<b>BESLISSINGSMOMENT</b>														
Bij aankondiging	31%	14%	13%	10%	15%	9%	10%	7%	7%	9%	10%	4%	7%	4%
Vroeg	32%	14%	14%	18%	13%	10%	12%	13%	7%	6%	5%	4%	3%	2%
Laatste weken	20%	13%	13%	14%	7%	11%	11%	7%	7%	7%	4%	8%	8%	6%
Week ervoor	17%	14%	10%	10%	10%	9%	9%	6%	8%	4%	5%	4%	4%	7%
Dag zelf	18%	7%	12%	5%	4%	12%	8%	3%	8%	5%	4%	3%	6%	5%
<b>RESULTAAT</b>														
Tevreden	21%	16%	10%	10%	10%	11%	15%	3%	11%	6%	6%	3%	5%	6%
Ontevreden	25%	13%	14%	13%	12%	10%	9%	10%	6%	7%	5%	5%	5%	4%
<b>HAD DE NODIGE INFORMATIE</b>														
Eerder mee eens	27%	15%	11%	13%	10%	9%	10%	10%	7%	8%	6%	5%	4%	4%
Eerder mee oneens	22%	11%	14%	11%	11%	11%	11%	5%	8%	5%	6%	4%	6%	6%
<b>POLITIEKE VOORKEUR</b>														
CDA	28%	14%	13%	9%	7%	9%	10%	7%	7%	7%	6%	4%	6%	6%
PvdA	24%	12%	13%	12%	13%	8%	8%	8%	9%	7%	6%	7%	5%	5%
VVD	20%	10%	17%	15%	12%	13%	17%	10%	9%	7%	6%	3%	5%	3%
SP	30%	6%	0%	14%	11%	23%	13%	4%	15%	0%	9%	7%	0%	5%
Groen Links	19%	19%	6%	19%	20%	17%	4%	6%	6%	4%	1%	10%	3%	2%
D66	34%	18%	10%	15%	13%	11%	5%	11%	2%	4%	7%	2%	0%	3%
Andere	24%	0%	0%	10%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	14%	45%	22%



### 2.3. De motivatie voor de « Neen »-stem

Bron vragenlijst : Q5

- **Gebrek aan informatie als voornaamste verklaring voor de « Neen »-stem** -



De redenen voor de « Neen»-stem zijn heel uiteenlopend. Niettemin kan het **gebrek aan informatie** beschouwd worden als de hoofdreden om tegen de Grondwet te stemmen. Hij wordt door 32% van alle "neen"-stemmers als reden aangehaald.

Op de tweede plaats komt het **verlies van nationale soevereiniteit** (door 19% van de "neen"-kiezers vermeld), gevolgd door oppositie tegen de **nationale regering of tegen bepaalde politieke partijen** (14%) en de "kostprijs" die Europa heeft voor de Nederlandse belastingbetaler (13% gaf aan tot een "Neen"-stem gekomen te zijn, vanwege het feit dat **Europa te duur is**).

## De motivatie om «neen» te stemmen, volgens sociodemografische variabelen

Q5.	Gebrek aan informatie	Verlies van nationale soevereiniteit	Is gericht tegen de nationale regering bepaalde politieke partijen	Europa is te duur	Ik ben tegen Europa \ Europese opbouw \ Europese integratie	Het zal een negatief effect hebben op de werkgelegenheid in Nederland \ wegtrekken van Nederlands ondernemingen \ verlies van banen	Ik kan niets positiefs over de Grondwet zeggen \ Ik kan niets goeds zeggen over de Grondwet	Het ontwerp gaat te ver \ gaat uit van een te snelle ontwikkeling	Te technocratisch \ juridisch \ te veel regelgeving	Is tegen verdere uitbreiding	Net democratisch genoeg	Te complex	Indien men kijkt vanuit economisch oogpunt staat het ontwerp te veel vrijheid toe	De economische situatie in Nederland is te zwak \ er is te veel werkloosheid in the Netherlands	Ik wil geen politieke Europese Unie \ geen Europese federale staat \ de "Verenigde Staten van Europa"	Europa gaat te snel	De "Ja" campagne was niet overtuigend genoeg	De Grondwet is ons opgelegd
NL	32%	19%	14%	13%	8%	7%	6%	6%	6%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	
<b>GESLACHT</b>																		
Man	32%	20%	16%	15%	8%	9%	6%	6%	6%	6%	5%	4%	5%	5%	5%	5%	6%	
Vrouw	32%	18%	12%	11%	8%	6%	5%	6%	5%	5%	5%	5%	6%	5%	5%	5%	4%	
<b>LEEFTIJD</b>																		
18-24	27%	22%	10%	12%	16%	5%	6%	2%	2%	2%	3%	3%	2%	10%	4%	5%	2%	
25-39	34%	20%	13%	9%	8%	5%	7%	6%	4%	3%	4%	5%	5%	6%	2%	6%	4%	
40-54	30%	22%	13%	15%	7%	8%	5%	8%	7%	10%	5%	5%	7%	4%	7%	4%	5%	
55 en ouder	33%	13%	17%	13%	6%	8%	5%	5%	6%	8%	6%	4%	4%	4%	5%	5%	5%	
<b>OPLEIDING</b>																		
15 & -	31%	15%	16%	16%	8%	11%	2%	2%	3%	3%	8%	4%	2%	4%	3%	3%	5%	
16-20	30%	17%	14%	13%	8%	8%	7%	7%	5%	6%	5%	4%	4%	6%	4%	3%	4%	
21 & +	35%	22%	13%	10%	8%	5%	5%	6%	7%	5%	6%	6%	6%	4%	8%	6%	4%	
<b>BEROEP</b>																		
Zelfstandigen	27%	19%	12%	12%	7%	12%	7%	4%	6%	9%	6%	6%	6%	12%	1%	6%	2%	
Bedienden	38%	18%	13%	13%	8%	4%	5%	6%	8%	6%	4%	7%	4%	5%	6%	6%	4%	
Arbeiders	26%	20%	15%	10%	7%	10%	8%	7%	1%	6%	5%	3%	5%	7%	3%	1%	5%	
Zonder werk	29%	19%	15%	14%	8%	7%	5%	6%	4%	5%	6%	4%	4%	3%	6%	5%	5%	
<b>HABITAT</b>																		
Grote centra	36%	19%	10%	13%	8%	6%	4%	5%	7%	5%	4%	6%	4%	5%	4%	6%	4%	
Andere steden	29%	19%	15%	12%	9%	7%	5%	6%	5%	7%	6%	4%	6%	5%	6%	4%	4%	
Landelijke gebieden	33%	18%	16%	12%	6%	7%	8%	8%	4%	5%	5%	4%	4%	6%	3%	5%	6%	
<b>BESLISSINGSMOMENT</b>																		
Bij aankondiging	24%	23%	16%	20%	7%	7%	5%	8%	6%	6%	8%	5%	6%	5%	6%	5%	6%	
Vroeg	31%	25%	16%	10%	7%	12%	6%	4%	4%	8%	6%	5%	3%	6%	4%	3%	5%	
Laatste weken	35%	17%	12%	9%	10%	5%	5%	7%	7%	8%	7%	4%	8%	6%	4%	5%	5%	
Week ervoor	37%	14%	12%	11%	5%	7%	7%	4%	7%	3%	0%	6%	3%	6%	3%	7%	4%	
Dag zelf	37%	8%	12%	7%	15%	3%	5%	7%	3%	5%	3%	6%	0%	4%	2%	3%	2%	
<b>RESULTAAT</b>																		
Tevreden	31%	19%	14%	13%	8%	7%	6%	6%	5%	6%	5%	5%	6%	5%	5%	5%	5%	
Ontevreden	38%	19%	11%	13%	22%	6%	6%	0%	21%	0%	2%	7%	0%	3%	3%	9%	3%	
<b>HAD DE NODIGE INFORMATIE</b>																		
Eerder mee eens	21%	21%	14%	16%	8%	7%	5%	6%	7%	8%	6%	3%	4%	5%	5%	5%	5%	
Eerder mee oneens	42%	18%	13%	10%	8%	7%	6%	6%	4%	5%	7%	5%	5%	5%	5%	5%	5%	
<b>POLITIEKE VOORKEUR</b>																		
CDA	30%	22%	9%	12%	6%	8%	5%	5%	7%	8%	4%	5%	7%	4%	6%	4%	3%	
PvdA	36%	17%	17%	12%	6%	8%	4%	7%	2%	5%	6%	4%	3%	5%	4%	5%	4%	
VVD	40%	13%	9%	12%	9%	7%	6%	6%	11%	10%	7%	6%	6%	9%	3%	7%	5%	
SP	37%	13%	15%	13%	13%	5%	9%	7%	6%	2%	6%	3%	3%	2%	6%	3%	6%	
Groen Links	38%	22%	18%	8%	4%	0%	11%	10%	5%	3%	2%	9%	15%	0%	4%	9%	7%	
D66	35%	21%	11%	6%	4%	9%	3%	4%	2%	0%	3%	8%	0%	7%	2%	11%	5%	
Andere	23%	26%	17%	15%	10%	9%	5%	6%	8%	5%	5%	5%	4%	9%	1%	2%	2%	

*Sociodemografische analyse:*

De hoofdreden om « Neen » te stemmen, namelijk het **gebrek aan informatie**, vertoont enige discrepanties volgens de verschillende sociodemografische categorieën:

Mensen in de leeftijd 18 tot 24 (27%) lijken minder gemotiveerd door deze factor dan de andere leeftijdsgroepen.

Personen met een hoog opleidingsniveau vermelden deze reden ook meer dan de gemiddelde ondervraagde.

Bij de beroepscategorieën vermelden de bedienden het talrijkste hun gebrek aan informatie over de Grondwet als reden om "neen" te stemmen (38%). Dat is 6 punten boven het Nederlandse gemiddelde.

Als we kijken naar het tijdstip waarop mensen beslist hebben, zien we dat zij die in de laatste dagen vóór het referendum de knoop doorhakten (37%) deze reden vaker vermelden dan zij die al eerder hun stemgedrag bepaald hadden.

Meer respondenten die ontevreden waren over de uitslag hadden zelf "neen" gestemd vanwege een gebrek aan informatie dan het geval was bij zij die zegden tevreden te zijn over het resultaat van het referendum.

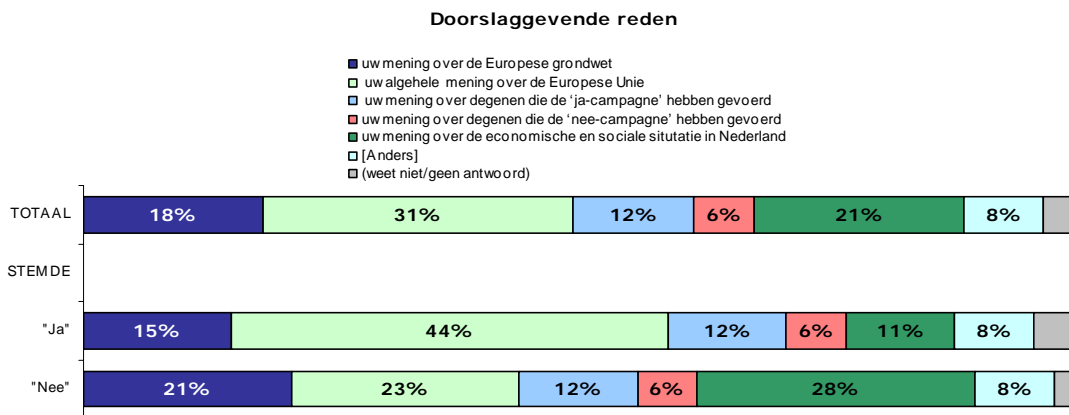
Partijaanhorigheid toont dat kiezers die zich dicht bij de VVD situeren (40%) deze reden vaker aanhaalden dan de gemiddelde respondent.

## 2.4. De belangrijkste elementen die tot de keuze leidden

Bron vragenlijst : Q7

### - Het Europese aspect was het belangrijkste element -

Alles bijeen, los van het feit of de kiezers "ja" dan wel "neen" zegden tegen de Grondwet, **was de algemene opvatting die de Nederlanders koesteren over de Europese Unie het belangrijkste element dat hun stemgedrag bepaalde (31%). De economische situatie in Nederland (21%) en de mening over de Europese Grondwet (18%)** volgen op de tweede en derde plaats.



De grafiek laat zien dat een relatieve meerderheid van de "Ja"-kiezers het Europese aspect naar voor schoof (44%), terwijl zij die "neen" stemden verdeeld waren in de belangrijkste redenen die ze voor die keuze opgeven. Immers, terwijl 28% aangeeft dat de voornaamste factor hun opvatting was over de economische en sociale situatie in Nederland, vermeldt 23% dat het om hun algemene mening over de Europese Unie ging en bij 21% betrof het hun opinie over de Europese Grondwet.

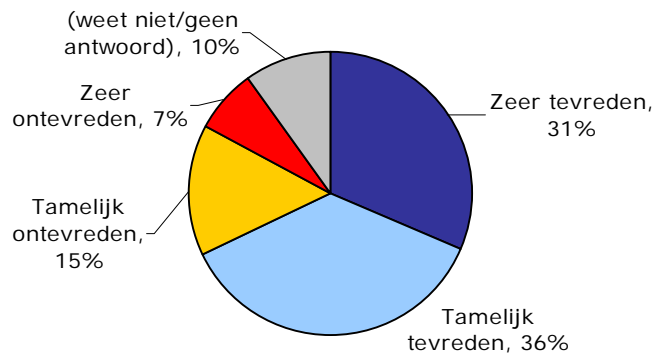
### 3. Na 1 juni – Wat nu ?

#### 3.1. Tevredenheid over het verkiezingsresultaat

Bron vragenlijst : Q8

Ongeacht of ze gingen stemmen werd aan de respondenten ook gevraagd of ze tevreden waren met de uitslag van het referendum. De resultaten van het onderzoek tonen dat zowel **kiezers als niet-kiezers tevreden zijn met de overwinning van het "neen"-kamp**. 67% geeft aan tevreden te zijn over dit resultaat, tegenover slechts 22% die het betreurt.

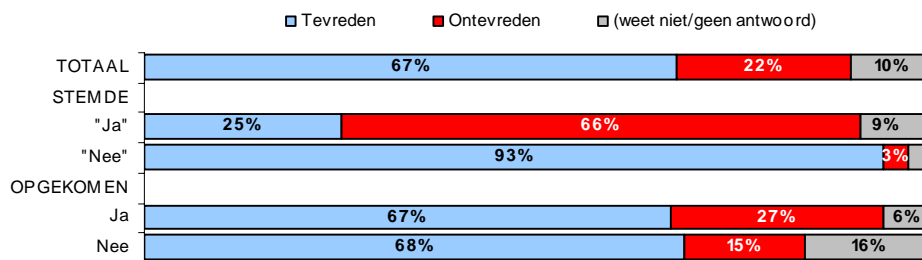
Of u nu wel of niet heeft gestemd, bent u tevreden over de 'nee' overwinning?



De « Ja/Neen »-verdeling is significant in dit geval en beïnvloedt de verspreiding van de antwoorden in de verschillende sociodemografische categorieën. 25% van de voorstanders van de Grondwet zegt tevreden te zijn met de uitslag van het referendum en het feit dat de "neen"-stem het haalde.

68% van zij die zich onthielden is tevreden met het resultaat, wat theoretisch tot de conclusie leidt dat ze zichzelf in het "neen"-kamp zouden situeren.

Of u nu wel of niet heeft gestemd, bent u tevreden over de 'nee' overwinning?

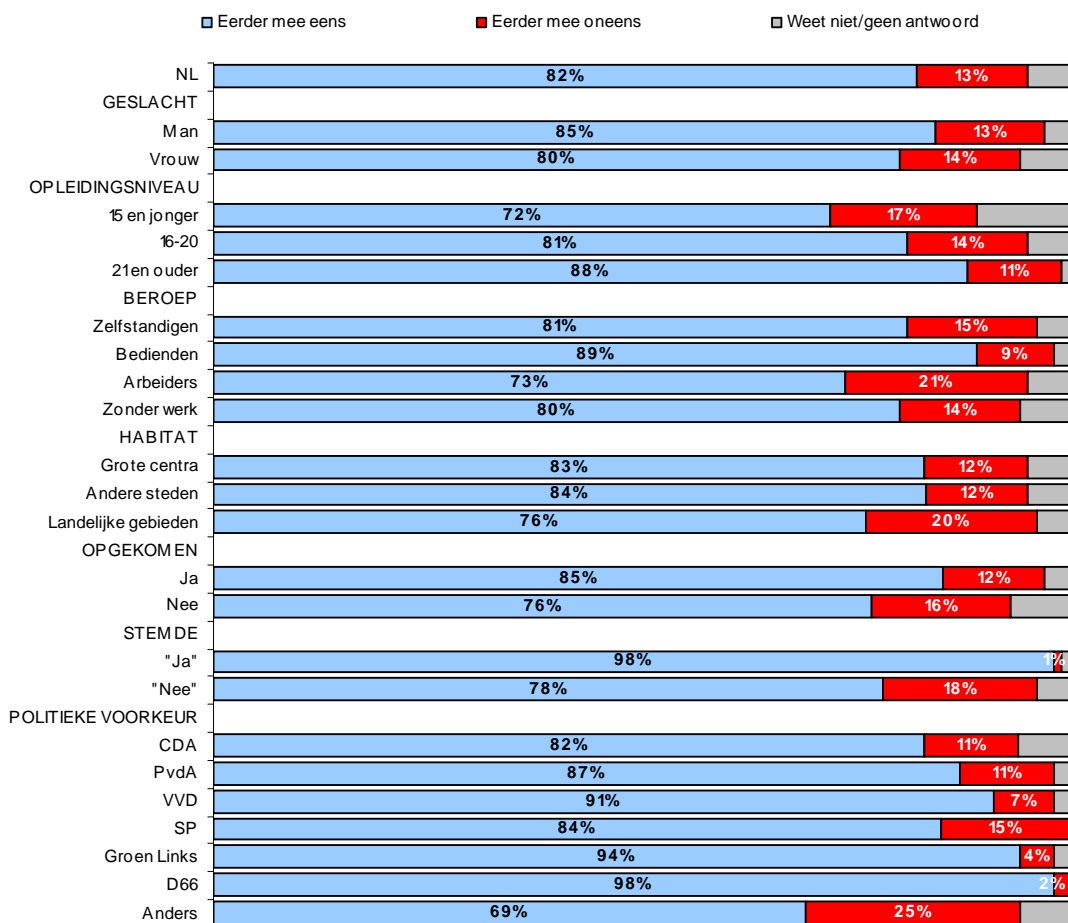


### 3.2. Het belang van het referendum voor de Europese Unie

Bron vragenlijst : Q10 d, j, a

#### - Een grote meerderheid van de Nederlandse burgers steunt het Nederlandse lidmaatschap van de EU -

Het lidmaatschap van Nederland van de EU is een goede zaak



Hoewel het referendum een duidelijk « Neen » heeft opgeleverd, stellen de Nederlanders daarom het lidmaatschap van hun land van de Europese Unie niet in vraag. Integendeel. Volgens 82% van de Nederlandse burgers, is het Nederlandse lidmaatschap van de Europese Unie een goede zaak. Deze mening is niet alleen terug te vinden onder de burgers die « Ja » stemden maar ook bij een duidelijke meerderheid (78%) van zij die "neen" zegden tegen de Grondwet.

Iets meer mannen (85%) dan vrouwen (80%) gaan akkoord met deze bewering.

Het opleidingsniveau van de respondenten toont dat mensen met een lage scholingsgraad (72%) er beduidend minder mee instemmen dan zij met het hoogste opleidingsniveau (88%).

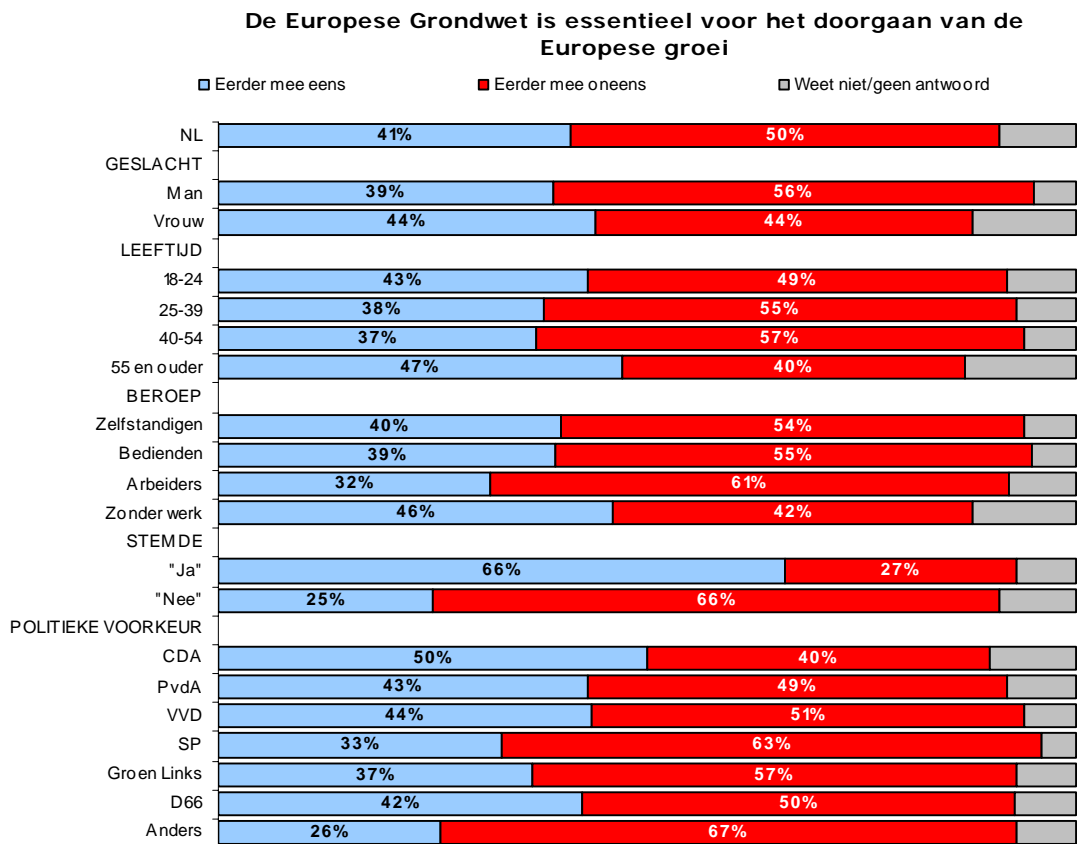
In vergelijking met de andere beroepscategorieën, stemmen heel wat minder handenarbeiders (73%) in met het feit dat het Nederlandse lidmaatschap van de EU positief zou zijn. Bij de bedienden is 89% het daar mee eens.

Naar woonplaats bekeken, blijkt dat mensen in landelijke gebieden (76%) iets minder enthousiast zijn over het Nederlandse lidmaatschap van de EU dan mensen in kleine of grote steden.

Tot slot bevindt zich onder de mensen die zich dicht bij de Groene Partij of bij D66 situeren de grootste aanhang voor het EU-lidmaatschap.

**-Een meerderheid ziet de Grondwet niet als essentieel -**

Eén Nederlandse burger op twee (50%) denkt niet dat de Europese Grondwet essentieel is om voort te gaan met de Europese opbouw.



Vrouwen (44%) zijn het er in iets grotere mate dan mannen (39%) mee eens dat de Europese Grondwet essentieel is om door te gaan met de Europese constructie.

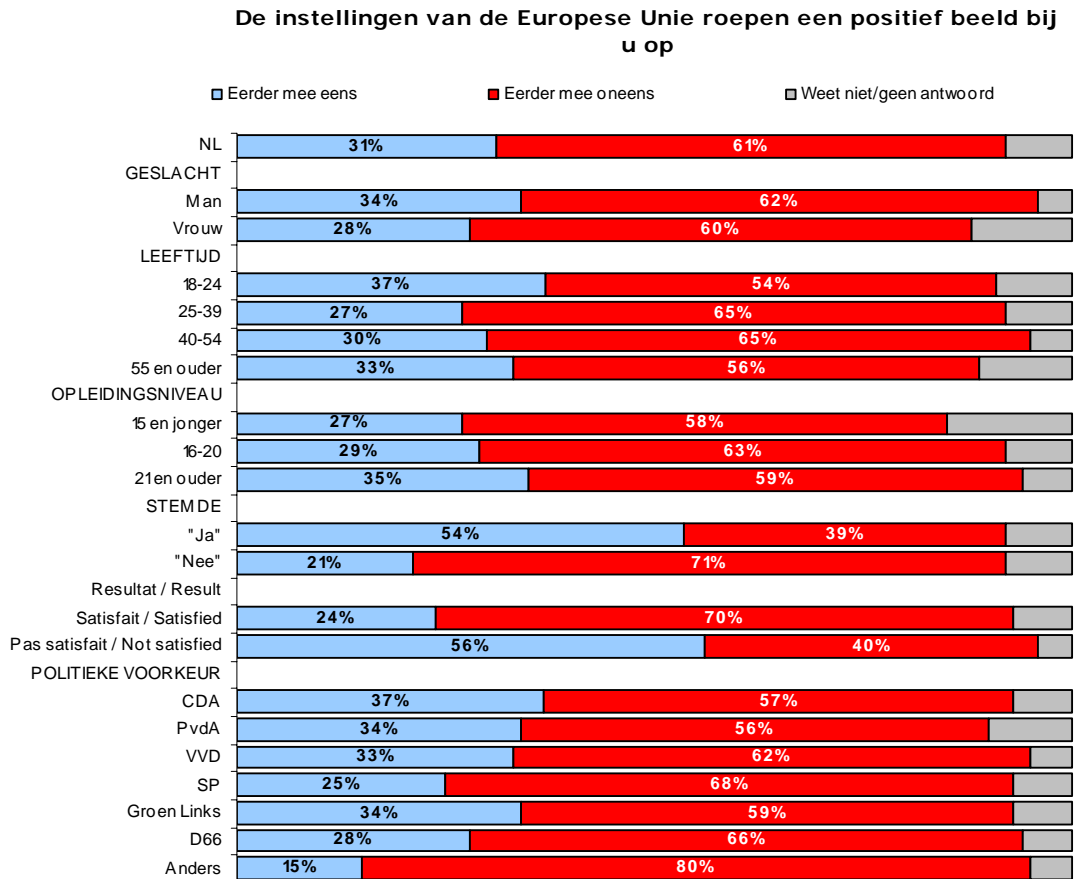
De bevolking in de leeftijd 55 jaar en meer (47%) vertoont ook de neiging om daar mee in te stemmen, meer dan de jongeren en vooral zij in de leeftijd 25 tot 54.

In vergelijking met het Nederlandse gemiddelde denken beduidend minder (-9 punten) handarbeiders (32%) dat de Grondwet essentieel is.

Tot slot vertonen mensen uit de omgeving van het CDA de sterkste neiging om de Europese Grondwet een essentiële rol toe te bedelen. Het is de enige partij waarvan zich bij de aanhang een meerderheid achter deze bewering schaart.

**- De meeste Nederlanders hebben geen goed beeld van de Europese Instellingen -**

Volgens het referendum zijn de **meningen over de Europese Instellingen behoorlijk negatief**: voor 61% van de Nederlandse bevolking roepen de Europese Instellingen geen positief imago op.



De analyse volgens de sociodemografische resultaten toont dat mannen een iets positiever beeld hebben van de Europese Instellingen dan vrouwen : respectievelijk 34% tegenover 28%.

De leeftijdscategorieën laten zien dat de jongste burgers (37%) het gunstigste denken over deze instellingen.

Wie een hoog opleidingsniveau heeft, vertoont ook de neiging om positief te oordelen over de Europese Instellingen, meer althans dan zij met een lager opleidingsniveau.

CDA-aanhangers hebben de meest positieve kijk op de Europese instellingen.



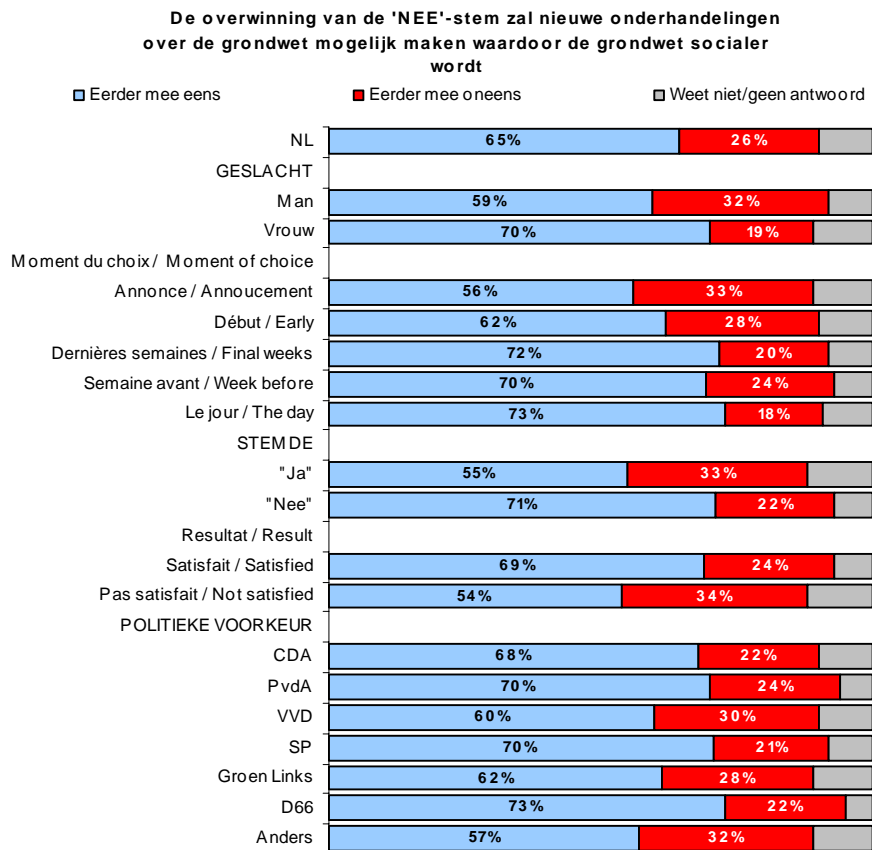
### 3.3. De gevolgen van de stembuslag

#### 3.3.1. Heronderhandeling van de Grondwet

Bron vragenlijst : Q10 b,c

**- « Neen »-kiezers geloven in een heronderhandeling die moet leiden tot een socialere Grondwet -**

Een duidelijke meerderheid van de Nederlandse respondenten (65%) stemt ermee in dat het verwerpen van de Grondwet de mogelijkheid biedt voor een heronderhandeling ervan, waarbij meer aandacht kan gaan naar de sociale aspecten.



71% van de "neen"-kiezers deelt deze mening, terwijl dat slechts voor 55% van de "Ja"-stemmers het geval is.

Beduidend meer vrouwen (70%) dan mannen (59%) denken er zo over.

**- De meeste Nederlanders geloven dat een opnieuw onderhandelde Grondwet beter de Nederlandse belangen zou verdedigen -**

Twee derde van de Nederlandse burgers (66%) gaat er ook mee akkoord dat de overwinning van "neen" de mogelijkheid opent voor een heronderhandeling van de Grondwet waarin de Nederlandse belangen beter zouden verdedigd zijn.

Bij de "neen"-kiezers (73%) gelooft een duidelijke meerderheid dat heronderhandelen van de Grondwet ervoor kan zorgen dat de Nederlandse belangen beter behartigd worden. Slechts 53% van de "Ja"-kiezers is die mening toegedaan.

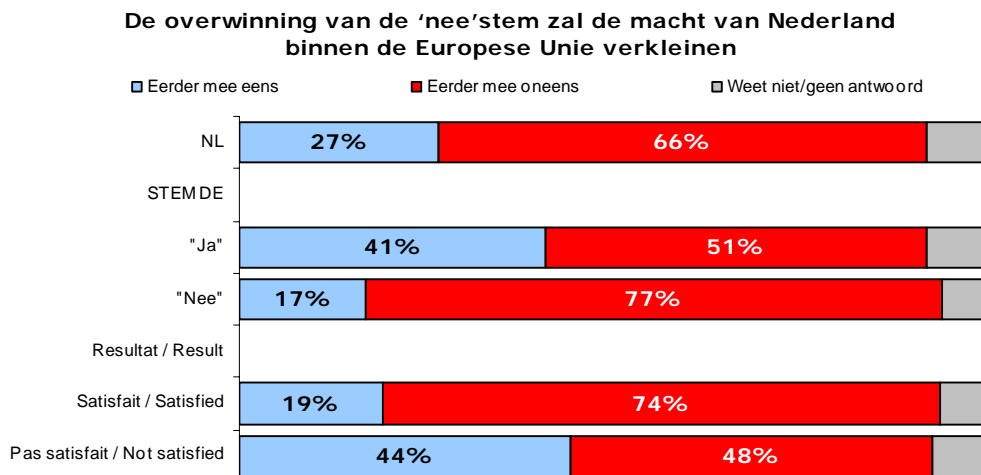
**3.3.2. De invloed van het Nederlandse « Neen »**

Bron vragenlijst: Q10 e,i

**- 4 op de 10 « Ja »-kiezers vrezen dat Nederland zijn invloed binnen de EU verliest -**

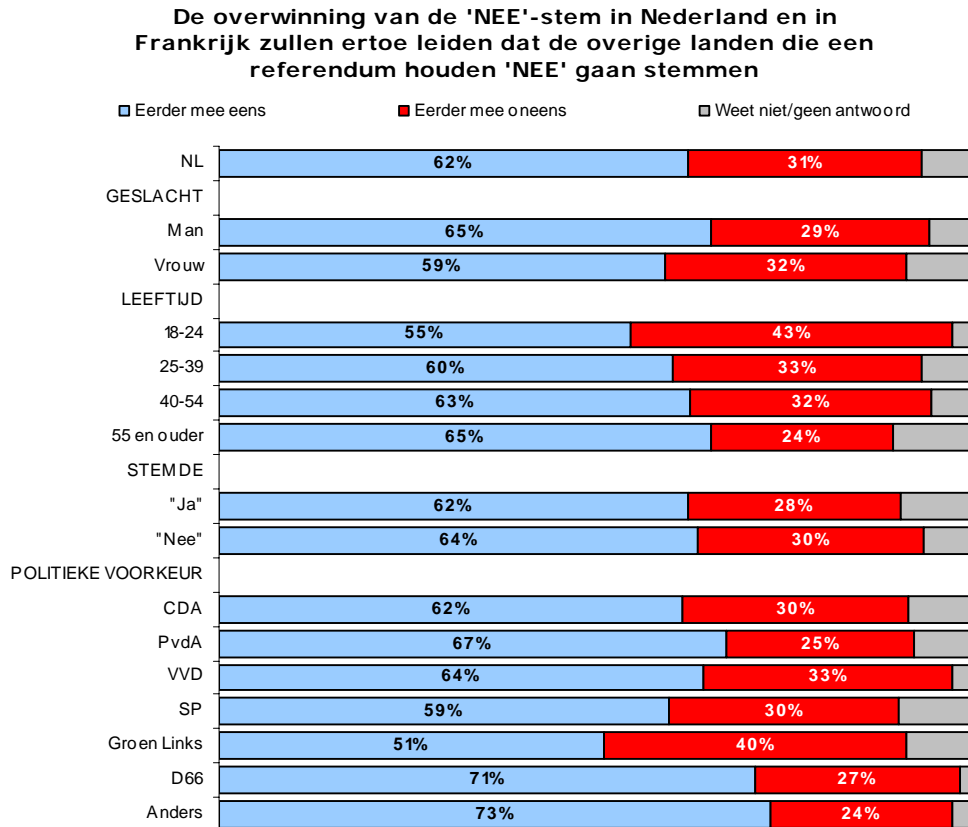
De respondenten werd ook gevraagd of ze al dan niet instemden met de stelling dat het verwerpen van de Grondwet de Nederlandse positie binnen de Europese Unie verzwakt. Twee derde van de Nederlandse burgers is het daar niet mee eens.

Ze bevinden zich overwegend in het "neen"-kamp : 77% tegenover 51% bij de "Ja"-stemmers .



**- De Nederlanders geloven dat hun keuze de andere Lidstaten zal beïnvloeden -**

62% van de Nederlandse burgers meent dat de overwinning van « Neen » de « Neen »-stem in gelijkaardige referenda in andere EU-Lidstaten zal versterken.



Als we kijken naar de sociodemografische resultaten, zien we dat meer mannen (65%) dan vrouwen (59%) in dat scenario geloven.

Hoe ouder de bevolking, hoe groter de neiging om te denken dat het Franse en Nederlandse "neen" een invloed zal hebben op de referenda in de overige landen, waar een dergelijke stembusgang georganiseerd wordt.

De respondenten die zich dicht bij de Groene Partij situeren geloven het minste (51%) in die invloed van de verwerping van de Grondwet in Frankrijk en Nederland op het stemgedrag in andere landen.

### 3.4. De toekomst van de Grondwet

Bron vragenlijst : Q11

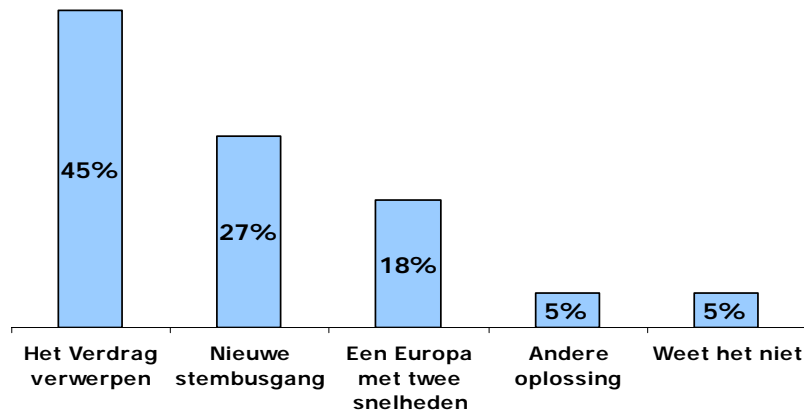
#### - De Grondwet laten vallen of een tweede kans? -

Verklaring 30 van de Grondwet voorziet dat "indien viervijfde van de lidstaten het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa twee jaar na de ondertekening ervan hebben bekrachtigd en een of meer lidstaten moeilijkheden bij de bekrachtiging hebben ondervonden, de Europese Raad de kwestie bespreekt."

In een dergelijk scenario verkiest één op de twee Nederlandse burgers (45%) dat de tekst van de Grondwet verlaten wordt. Dat is een beduidend hoger aandeel dan in Frankrijk (36%).

Nog eens 27% geeft aan dat dan in de landen waar het Grondwettelijk Verdrag niet geratificeerd werd een nieuwe stemming moet georganiseerd worden (tegenover 35% in Frankrijk).

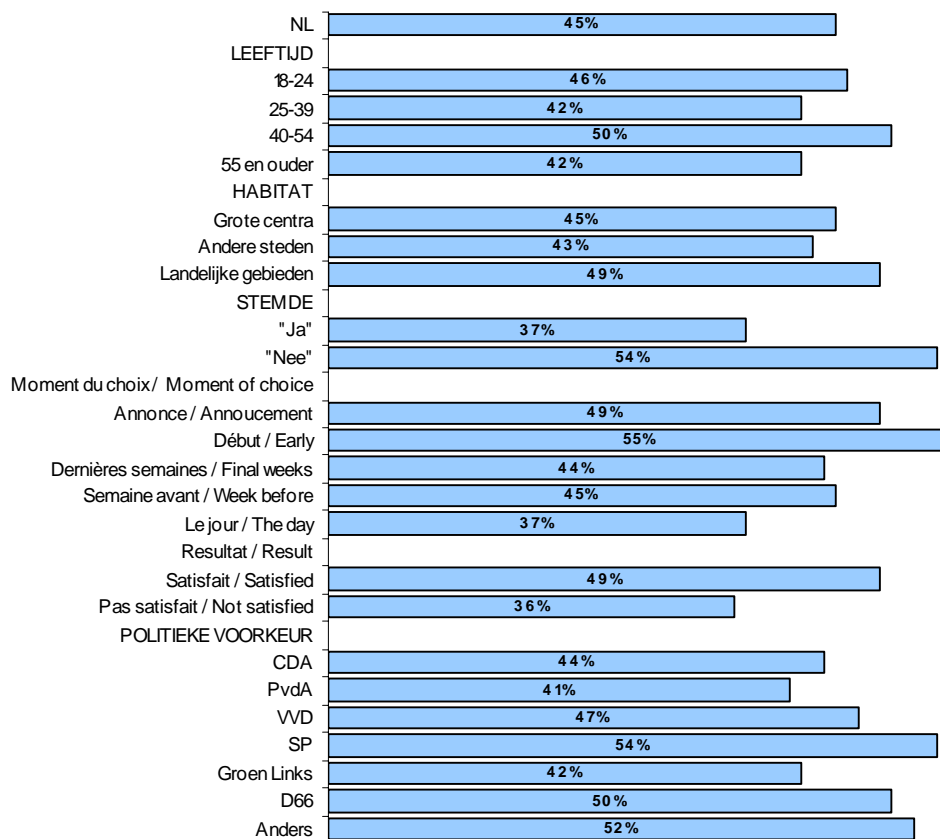
Als tussen nu en november 2006 tenminste 20 van de 25 EU landen het Grondwettelijk Verdrag zullen ratificeren, dan zal de Europese Raad, die bestaat uit de staatshoofden en de regeringen van de leden van de EU, gaan beslissen over de procedure betreffende de toepassing van het Verdrag binnen de Europese Unie. Naar welke van de volgende stellingen gaat uw voorkeur dan uit?



Als we de ondervraagden die vinden dat de Grondwet moet verworpen worden, zelfs als ten minste 20 Lidstaten hem hebben geratificeerd, van naderbij bekijken merken we op dat in de leeftijd 40 tot 54 jaar de grootste neiging bestaat om er zo over te denken (50%).

Een meerderheid (54%) van zij die "neen" stemden meent dat de Grondwet moet verworpen worden. Bovendien is ook een significant percentage van de mensen die vóór de Grondwet stemden (36%) het ermee dat de Nederlandse verwerping inhoudt dat de tekst moet verlaten worden.

## Het Verdrag verwerpen



## CONCLUSIE

De opkomst van 62,8% was een duidelijk teken van de relevantie van de Europese Grondwet voor de Nederlandse bevolking. Ze lag hoger dan de opkomst bij de jongste Europese verkiezingen (39,3%).

Hoewel de burgers klagen over een gebrek aan informatie over de Grondwet en het feit dat de debatten te laat gestart zijn, liggen de redenen voor de overweldigende meerderheid tegen de Grondwet (61,6%) toch complexer dan een simpel gebrek aan informatie. In **Nederland** werd het referendum immers niet alleen gebruikt als een kanaal om kritiek te spuien op de Regering (14%) maar er bleek ook uit dat de **"neen"-kiezers bezorgd zijn om een verlies van soevereiniteit binnen een politieke unie (19%) en hun beklag doen over de kostprijs van Europa voor de belastingbetaler (13%)**.

Anderzijds bestond de belangrijkste motivatie voor de "Ja"-stem zich in het proces van de Europese constructie, zoals ook het geval was in Spanje en Frankrijk. Zo vermeldt 24% van alle respondenten die "Ja" stemden in het referendum deze reden. Het feit dat dit 'het gevoel van een Europese identiteit versterkt' en 'de rol van Nederland in de Unie en in de Wereld' verstevigt komen op de tweede plaats, telkens met 13% van de respondenten.

Een kwart van zij die zich voorstander toonden van de Grondwet geeft aan tevreden te zijn met het resultaat van het referendum, dat wil zeggen de overwinning van "neen". Bovendien is ook twee derde van diegenen die zich onthielden daar tevreden mee.

Ongeacht of de burgers gingen stemmen en of ze de Grondwet steunden of verwierpen, **het lidmaatschap van hun land van de Europese Unie wordt daarmee helemaal niet in vraag gesteld**: 82% beschouwt EU-lidmaatschap als een goede zaak.

Anderzijds zijn **de Spanjaarden en Fransen gewonnen voor de idee van een Grondwet** voor Europa, als een essentiële stap in de Europese constructie. De **Nederlanders zijn daar veel minder van overtuigd en de meesten zijn het oneens met die gedachte**.

**Voor een meerderheid van respondenten roepen de EU-instellingen geen positief imago op**. De EU-instellingen hebben een imagoprobleem, ook onder die groepen die historisch achter de Europese constructie staan, dat wil zeggen de regeringscoalitie (CDA, VVD en D66) en de Sociaal-democraten (PvdA).

Wat de gevolgen van de "neen"-overwinning betreft, **is een duidelijke meerderheid van de Nederlandse respondenten (65%) het ermee eens dat het verwerpen van de Grondwet aanleiding zal geven tot een heronderhandeling waarbij een grotere nadruk zal liggen op de sociale aspecten**. Bovendien meent twee op drie Nederlandse kiezers (66%) ook **dat de "neen"-overwinning zal resulteren in een heronderhandeling van de Grondwet met het oog op een betere verdediging van de Nederlandse belangen**. Een meerderheid van diegenen die in het stembureau de Grondwet ondersteunden deelt die mening en gelooft in een heronderhandeling in de beide vermelde richtingen.

# BIJLAGEN

Technische nota



### **Uitvoering opiniepeiling**

Deze telefonische FLASH EUROBAROMETER 172 "De Europese Grondwet : Postreferendum in Nederland" werd uitgevoerd in opdracht van de Europese Commissie, Directoraat-Generaal "Pers en Communicatie".

Het gaat om een FLASH EUROBAROMETER STG (Specifieke doelgroep) - organisatie en bestuur door DG PRESS, Unit B/1.

Interviews werden afgenomen van 02/06/2005 tot en met 04/06/2005 door TNS NIPO, het partner agenschap van EOS Gallup Europe te Nederland.

### **Representativiteit**

De steekproef is representatief: de Nederlandse stemgerechtigde populatie

### **Steekproefgrootte**

Steekproefgrootte: 2000 respondenten.

De steekproef werd herwogen ten einde representativiteit van de nationale Nederlandse bevolking te garanderen.

### **Vragenlijst**

- 1) De vragenlijst van deze opiniepeiling wordt hierachter in het Nederlands weergegeven.
- 2) De vertaling naar het Nederlands werd door EOS Gallup Europe nagekeken.

## Tabellenboek

### \* VOLUME C :

VOLUME C, het tabellenboek, geeft de resultaten weer, inclusief percentages volgens socio-demografische profielen zoals hieronder weergegeven:

Geslacht (man, vrouw)  
Leeftijd (18-24, 25-39, 40-54, 55 +)  
Scholarisatie (15&-, 16-20, 21&+, encore étudiants)  
Beroep  
Habitat  
Is gaan stemmen (ja/nee)  
Stem (ja/nee)  
Keuzemoment  
Resultaat  
Had de nodige informatie  
Politieke voorkeur (op welke partij bij de laatste tweede-kamer verkiezingen werd gestemd)  
Op welke partij gestemd werd bij de laatste Europese verkiezingen

## Statistische relevantie van de resultaten

De resultaten van een peiling zijn statistische schattingen. Door middel van een interval kan men de betrouwbaarheid van de schatter weergeven. Hoe kleiner het interval hoe preciezer de schatter is. De grootte van dit interval hangt van drie verschillende zaken af:

1. De steekproefgrootte (of de grootte van een subgroep waarop een analyse uitgevoerd wordt) : hoe groter het aantal respondenten, hoe kleiner het interval;
2. Het resultaat: hoe dichterbij de 50%, hoe groter het interval;
3. De gewenste betrouwbaarheidsgraad : hoe groter, hoe groter het interval.

Laat ons dit door middel van een voorbeeld illustreren:

1. 500 individuen hebben op een vraag geantwoord;
2. Het geanalyseerde resultaat bedraagt 50%;
3. We wensen een interval waarvan we met 95% betrouwbaarheid weten dat onze waarde erin ligt (dit is de meest gebruikte betrouwbaarheidsgraad door statistiekers);

In dit voorbeeld is de grootte van het betrouwbaarheidsinterval +/- 4.4%. Het echte resultaat van de populatie zal ergens tussen de 45.6% en 54.4% liggen.

De tabel op de volgende pagina geeft voor een betrouwbaarheidsgraad van 95%, voor verschillende steekproefgroottes en verschillende waargenomen resultaten, de statistische marges weer.

<b>STATISTISCHE MARGES</b> <b>(BETROUWBAARHEIDSIINTERVAL VAN 95 %)</b>
---

Rijen: verschillende steekproefgroottes  
Kolommen: verschillende waargenomen resultaten

	5%	10%	15%	20%	25%	30%	35%	40%	45%	50%	
	95%	90%	85%	80%	75%	70%	65%	60%	55%	50%	
N=50	6.0	8.3	9.9	11.1	12.0	12.7	13.2	13.6	13.8	13.9	N=50
N=500	1.9	2.6	3.1	3.5	3.8	4.0	4.2	4.3	4.4	4.4	N=500
N=1000	1.4	1.9	2.2	2.5	2.7	2.8	3.0	3.0	3.1	3.1	N=1000
N=1500	1.1	1.5	1.8	2.0	2.2	2.3	2.4	2.5	2.5	2.5	N=1500
N=2000	1.0	1.3	1.6	1.8	1.9	2.0	2.1	2.1	2.2	2.2	N=2000
N=3000	0.8	1.1	1.3	1.4	1.5	1.6	1.7	1.8	1.8	1.8	N=3000
N=4000	0.7	0.9	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.5	1.5	1.5	N=4000
N=5000	0.6	0.8	1.0	1.1	1.2	1.3	1.3	1.4	1.4	1.4	N=5000
N=6000	0.6	0.8	0.9	1.0	1.1	1.2	1.2	1.2	1.3	1.3	N=6000
N=7000	0.5	0.7	0.8	0.9	1.0	1.1	1.1	1.1	1.2	1.2	N=7000
N=7500	0.5	0.7	0.8	0.9	1.0	1.0	1.1	1.1	1.1	1.1	N=7500
N=8000	0.5	0.7	0.8	0.9	0.9	1.0	1.0	1.1	1.1	1.1	N=8000
N=9000	0.5	0.6	0.7	0.8	0.9	0.9	1.0	1.0	1.0	1.0	N=9000
N=10000	0.4	0.6	0.7	0.8	0.8	0.9	0.9	1.0	1.0	1.0	N=10000
N=11000	0.4	0.6	0.7	0.7	0.8	0.9	0.9	0.9	0.9	0.9	N=11000
N=12000	0.4	0.5	0.6	0.7	0.8	0.8	0.9	0.9	0.9	0.9	N=12000
N=13000	0.4	0.5	0.6	0.7	0.7	0.8	0.8	0.8	0.9	0.9	N=13000
N=14000	0.4	0.5	0.6	0.7	0.7	0.8	0.8	0.8	0.8	0.8	N=14000
N=15000	0.3	0.5	0.6	0.6	0.7	0.7	0.8	0.8	0.8	0.8	N=15000
	5%	10%	15%	20%	25%	30%	35%	40%	45%	50%	
	95%	90%	85%	80%	75%	70%	65%	60%	55%	50%	

## Vragenlijst

## INTRODUCTIE

Goeden ... , u spreekt met ... van TNS NIPO.

(Enq.: gesprek starten indien wordt opgenomen)

## VRAAG

Heeft u tijd om een aantal vragen te beantwoorden over een actueel onderwerp?

Het onderzoek duurt ongeveer 8 minuten en uw deelname is van groot belang voor het slagen van het onderzoek en wordt zeer op prijs gesteld.

Ik zou graag de vragenlijst willen voorleggen aan de jongste man die momenteel thuis is (in de leeftijd van 18 jaar of ouder).

(Enq.: Indien geen mannelijk gezinslid aanwezig, vraag naar de jongste vrouw (in de leeftijd van 18 jaar of ouder))

## VRAAG

(ENQ.: alleen als u een ander aan de lijn hebt de volgende zinnen:)

Goeden..., u spreekt met ... van TNS NIPO.

Heeft u tijd om een aantal vragen te beantwoorden over een actueel onderwerp?

Het onderzoek duurt ongeveer 8 minuten en uw deelname is van groot belang voor het slagen van het onderzoek en wordt zeer op prijs gesteld.

(ENQ.: ALLEN )

Wilt u aan dit onderzoek meewerken?

- 1  Ja, vragenlijst kan NU afgenomen worden  
GA VERDER NAAR VRAAG 1010
- 2  Ja, ondervraagde wil een afspraak maken  
EINDE VAN INTERVIEW, NON-RESPONS "A"
- 3  Weigering \ geen interesse  
EINDE VAN INTERVIEW, NON-RESPONS "E"

## VRAAG 1010

MIN [ 18 ] SAVE AGE1

Mag ik uw leeftijd noteren?

Exacte leeftijd:

INDIEN [ AGE1 = 0 ] GA VERDER NAAR VRAAG 9100

## VRAAG 1020

(ENQ.: tik geslacht ondervraagde in)

- 1  Man
- 2  Vrouw

## VRAAG 1

Q1.

Afgelopen woensdag (1 juni) is het referendum gehouden over de goedkeuring van het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa.

Heeft u gestemd bij dit referendum?

(Enq.: lees codes 1-2 op)

- 1  Ja, u heeft gestemd
- 2  Nee, u heeft niet gestemd

## VRAAG 2

INDIEN [ Q10 , 2 ]

Q2.

Als u NIET gestemd heeft bij het referendum dat op 1 juni gehouden is, was dit omdat...

(Vraag 20 wordt gesteld voor de volgende aspecten: )

(Aspecten roteren)

- u niet geïnteresseerd bent in politiek of verkiezingen in het algemeen?
- u niet geïnteresseerd bent in de Europese Grondwet?
- u geloofde dat stemmen bij het referendum niets uit zou maken?
- u niet geïnteresseerd bent in Europese zaken?
- u tegen Europa, de Europese Unie of de opbouw van Europa bent?
- u dacht dat u onvoldoende geïnformeerd was over de Grondwet om te gaan stemmen?

- u de regering wilde straffen?
- u die dag opgehouden werd?
- u denkt dat de tekst te gecompliceerd is?
- het geen zin had om te stemmen omdat het duidelijk was dat 'NEE' sowieso zou winnen?
- het geen zin had omdat Frankrijk 'NEE' gestemd heeft?

(Enq.: lees codes 1-2 op)

- 1  Ja
- 2  Nee
- 9  Weet niet \ geen mening

### VRAAG 3

INDIEN [ Q10 , 1 ]

Q3.

Wat heeft u gestemd bij het referendum? Heeft u 'Ja' gestemd ten gunste van het Verdrag tot vaststelling van een Grondwet voor Europa of heeft u 'Nee' gestemd?

(Enq.: lees codes 1-3 op)

- 1  U heeft JA gestemd
- 2  U heeft NEE gestemd
- 3  U heeft 'blanco' gestemd
- 9  Weet niet \ geen mening

### VRAAG 4

### MEERVOUDIGE VRAAG

INDIEN [ Q30 , 1 ]

Q4.

Wat zijn al uw redenen waarom u JA heeft gestemd bij het referendum over de Europese Grondwet?

(ENQ.: NIET OPLEZEN - breng alle SPONTANE antwoorden onder bij de gegeven antwoordcategorieën)

- 3  Essentieel om Europese opbouw na te streven
- 4  Essentieel om de integratie van de nieuwe lidstaten van de Europese Unie mogelijk te maken
- 5  Essentieel voor het soepel functioneren van de Europese Instellingen
- 6  Versterkt het gevoel van een Europese Identiteit
- 7  Creëert een echt Europees burgerschap
- 8  Eerste stap \ symbool van politieke éénwording van Europa
- 9  Versterkt de Europese Unie ten opzichte van de Verenigde Staten
- 10  Ik ben altijd al voorstander geweest van de groei van Europa
- 11  Versterkt de democratie in Europa \ raadpleegt burgers
- 12  Steunt de nationale regering \ bepaalde politieke partijen
- 13  Versterkt de nationale en sociale situatie in Nederland
- 14  Versterkt de rol van Nederland binnen de Europese Unie \ in de wereld
- 15  Voor vrede in Europa
- 16  Voor toekomstige generaties
- 17  Omdat de Fransen 'NEE' gestemd hebben
- 18  Ik kan niets negatiefs over de Grondwet zeggen \ Er is niets mis met de Grondwet
- 28  Anders, namelijk...
- 29  Weet niet \ geen mening

**VRAAG 5****MEERVOUDIGE VRAAG**

INDIEN [ Q30 , 2 ]

Q5.

Wat zijn al uw redenen waarom u NEE heeft gestemd bij het referendum over de Europese Grondwet?

(ENQ.: NIET OPLEZEN - breng alle SPONTANE antwoorden onder bij de gegeven antwoordcategorieën)

- 3  Verlies van nationale soevereiniteit
- 4  Gebrek aan informatie
- 5  Ik ben tegen Europa \ Europese opbouw \ Europese integratie
- 6  Ik kan niets positiefs over de Grondwet zeggen \ Ik kan niets goeds zeggen over de grondwet
- 7  Niet democratisch genoeg
- 8  Het zal een negatief effect hebben op de werkgelegenheid in Nederland \ wegtrekken van Nederlandse ondernemingen \ verlies van banen
- 9  Te complex
- 10  Is gericht tegen de nationale regering \ bepaalde politieke partijen
- 11  Indien men kijkt vanuit economisch oogpunt staat het ontwerp te veel vrijheid toe
- 12  Het ontwerp gaat te ver \ gaat uit van een te snelle ontwikkeling
- 13  Europa is niet sociaal genoeg
- 14  De economische situatie in Nederland is te zwak \ er is te veel werkloosheid in Nederland
- 15  Te technocratisch \ juridisch \ te veel regelgeving
- 16  Wil niet dat Turkije toetreedt tot de Europese Unie
- 17  Is tegen verdere uitbreiding
- 18  Omdat de Fransen 'NEE' hebben gestemd
- 19  De uitslag van dit referendum is niet bindend
- 20  Ik wil geen politieke Europese Unie \ geen Europese federale staat \ de 'Verenigde Staten' van Europa
- 28  Anders, namelijk...
- 29  Weet niet \ geen mening

**VRAAG 6**

INDIEN [ Q10 , 1 ]

Q6.

Kunt u mij bij benadering vertellen wanneer u hebt besloten wat u zou gaan stemmen tijdens het referendum over de Europese Grondwet?

(Enq.: lees codes 1-5 op)

- 1  Op het moment dat het referendum werd aangekondigd
- 2  Tamelijk vroeg gedurende de campagne voor het referendum
- 3  In de laatste weken van de campagne
- 4  De week voor het referendum
- 5  De dag van het referendum
- 9  Weet niet \ geen antwoord

**VRAAG 7**

INDIEN [ Q10 , 1 ]

Q7.

Wat was de doorslaggevende reden voor uw stem bij dit referendum?

(ENQ.: Lees op)

(Items 1-5: Random per blok van 2 items)

- 1  Uw mening over de Europese grondwet
- 2  Uw algehele mening over de Europese Unie
- 3  Uw mening over degenen die de JA-campagne hebben gevoerd
- 4  Uw mening over degenen die de NEE-campagne hebben gevoerd
- 5  Uw mening over de economische en sociale situatie in Nederland
- 6  Geen van deze, maar anders, namelijk...
- 9  Weet niet \ geen antwoord

### VRAAG 8

Q8.

Of u nu wel of niet heeft gestemd, bent u tevreden over de 'nee' overwinning?  
(Enq.: lees codes 1-4 op)

- 1  Zeer tevreden
- 2  Tamelijk tevreden
- 3  Tamelijk ontevreden
- 4  Zeer ontevreden
- 9  Weet niet/geen antwoord

### VRAAG 9

Q9.

Vindt u dat de debatten over de Europese grondwet in Nederland...  
(Enq.: lees codes 1-3 op)

- 1  te vroeg gestart zijn
- 2  te laat gestart zijn
- 3  precies op het juiste moment gestart zijn
- 9  Weet niet/geen antwoord

### VRAAG 10

Q10.

Kunt u mij voor elk van de volgende stellingen vertellen of u het er eerder mee eens of mee oneens bent?

(Vraag 10 wordt gesteld voor de volgende stellingen)

(Stellingen geroteerd)

- De instellingen van de Europese Unie roepen een positief beeld bij u op
- De overwinning van de 'NEE'-stem bij het referendum zal het mogelijk maken dat er nieuwe onderhandelingen over de grondwet plaatsvinden waardoor de grondwet socialer wordt
- De overwinning van de 'NEE'-stem bij het referendum zal het mogelijk maken dat er nieuwe onderhandelingen over de grondwet plaatsvinden waardoor de grondwet belangen van Nederland beter zal verdedigen
- Het lidmaatschap van Nederland van de EU is een goede zaak
- De overwinning van de 'NEE'-stem zal de macht van Nederland binnen de Europese Unie verkleinen
- De overwinning van de 'NEE'-stem zal de werking van de Europese instellingen bemoeilijken
- Voordat u ging stemmen voor het referendum had u alle benodigde informatie om een goede beslissing te kunnen nemen
- De overwinning van de 'NEE'-stem zal het voor nieuwe landen moeilijker maken om toe te treden tot de Europese Unie
- De overwinning van de 'NEE'-stem bij het referendum in Nederland en in Frankrijk zullen ertoe leiden dat de overige landen die een soortgelijk referendum houden 'NEE' gaan stemmen
- De Europese Grondwet is essentieel voor het doorgaan van de Europese groei

(Enq.: lees codes 1-2 op)

- 1  Eerder mee eens
- 2  Eerder mee oneens
- 9  Weet niet/geen antwoord



### VRAAG 11

Q11.

Als tussen nu en november 2006 tenminste 20 van de 25 EU landen het Grondwettelijk Verdrag zullen ratificeren, dan zal de Europese Raad, die bestaat uit de staatshoofden en de regeringen van de leden van de EU, gaan beslissen over de procedure betreffende de toepassing van het Verdrag binnen de Europese Unie.

Naar welke van de volgende stellingen gaat uw voorkeur dan uit?

(Enq.: lees codes 1-3 op)

- 1  Dat de landen die het Verdrag niet hebben goedgekeurd een nieuwe verkiezing organiseren
- 2  Dat het Verdrag alleen geldt in de landen die het verdrag hebben goedgekeurd
- 3  Dat dit Verdrag wordt verworpen voor alle leden van de Europese Unie
- 4  Andere oplossing, namelijk...
- 9  Weet niet

### VRAAG 12

INDIEN [ AGE1 >= 20 ]

De laatste Tweede-Kamerverkiezingen waren op 22 januari 2003. Op welke partij heeft u gestemd bij deze laatste Tweede-Kamerverkiezingen?

(ENQ.: Slechts één antwoord mogelijk )

(ENQ.: Noem eventueel de antwoordcategorieën 2-12 )

- 2  CDA
- 3  PvdA
- 4  VVD
- 5  SP
- 6  LPF
- 7  Groen Links
- 8  D66
- 9  Christen Unie
- 10  SGP
- 11  Leefbaar Nederland
- 12  Andere partij
- 13  Ik heb niet gestemd
- 14  Ik heb blanco \ ongeldig gestemd
- 15  Dat wil ik niet zeggen
- 19  Weet niet \ geen mening

### VRAAG 13

INDIEN [ AGE1 >= 19 ]

De laatste Europese Parlementsverkiezingen waren op 10 juni 2004. Op welke partij heeft u gestemd bij deze laatste verkiezingen voor het Europees Parlement?

(ENQ.: Slechts één antwoord mogelijk )

(ENQ.: Noem eventueel codes 2-12 )

- 2  CDA
- 3  PvdA
- 4  VVD
- 5  SP
- 6  LPF
- 7  Groen Links
- 8  D66
- 9  Christen Unie
- 10  SGP
- 12  Andere partij
- 13  Ik heb niet gestemd
- 14  Ik heb blanco \ ongeldig gestemd
- 15  Dat wil ik niet zeggen
- 19  Weet niet \ geen mening

### VRAAG 1000

Dan wil ik nog een aantal vragen stellen voor de statistische verwerking:

**VRAAG 1030****MIN 6 MAX 98**

Hoe oud was u toen u uw schoolopleiding of studie beëindigde?

Het gaat om uw volledige dagopleiding.

(ENQ.: Eventueel buttons gebruiken)

Leeftijd :

**VRAAG 1040***TOON HELPSCHEM 1*

Bent u op dit moment zelfstandig werkzaam, werkzaam op kantoor, werkzaam als handarbeider of zonder betaald beroep?

(ENQ.: Gebruik voor een toelichting de <F1>-toets of bovenstaande [Help]-knop!)

(Enq.: lees codes 1-4 op)

- 1  Werkzaam, zelfstandig
- 2  Werkzaam op kantoor
- 3  Werkzaam als handarbeider
- 4  Zonder betaald beroep
- 9  Weigering

**VRAAG 1041***INDIEN [ Q1040 , 1 ]  
TOON HELPSCHEM 1*

Welke omschrijving past het best bij uw beroep?

(ENQ.: Gebruik voor een toelichting de <F1>-toets of bovenstaande [Help]-knop!)

(Enq.: lees codes 1-4 op)

- 1  Boer, tuinder, boswachter, visser
- 2  Of eigenaar van een winkel, kleine zelfstandige
- 3  Of zelfstandig beoefenaar van een vrij beroep, bijvoorbeeld advocaat, arts, accountant, architect
- 4  Of bedrijfsleider
- 8  Anders, namelijk ...

**VRAAG 1042***INDIEN [ Q1040 , 2 ]  
TOON HELPSCHEM 1*

Welke omschrijving past het best bij uw beroep?

(ENQ.: Gebruik voor een toelichting de <F1>-toets of bovenstaande [Help]-knop!)

(Enq.: lees codes 1-6 op)

- 1  Een beroep zoals vrije beroepen als dienstbetrekking (zoals doctoren, advocaten, accountants, architecten)
- 2  Of een hogere leidinggevende functie, directeur of top management
- 3  Of een middelbare leidinggevende functie
- 4  Of ambtenaar
- 5  Of kantoorjongen, kantoorbediende
- 6  Of een andere werknemer, bijvoorbeeld vertegenwoordiger, chauffeur, verpleegster
- 8  Anders, namelijk ...

**VRAAG 1043***INDIEN [ Q1040 , 3 ]  
TOON HELPSCHEM 1*

Welke omschrijving past het best bij uw beroep?

(ENQ.: Gebruik voor een toelichting de <F1>-toets of bovenstaande [Help]-knop)

(Enq.: lees codes 1-3 op)

- 1  Opzichter, voorman, teamleider
- 2  Of een geschoolde handarbeider
- 3  Of een ongeschoolde handarbeider
- 8  Anders, namelijk ...

**VRAAG 1044***INDIEN [ Q1040 , 4 ]  
TOON HELPSCHEM 1*

D4.4

Welke omschrijving past het best bij uw situatie?

(ENQ.: Gebruik voor een toelichting de <F1>-toets of bovenstaande [Help]-knop)  
(Enq.: lees codes 1-4 op)

- 1  Zorgt voor het huishouden
- 2  Of voltijd student
- 3  Of met pensioen
- 4  Of werkloos of tijdelijk zonder werk
- 8  Anders, namelijk ...

#### VRAAG 1050

postcode

#### VRAAG 1060

platteland, dorp, kleine of middelgrote stad, grote stad

#### VRAAG 9050

Dat was de laatste vraag.

Heeft u nog opmerkingen voor wat betreft dit vraaggesprek \ deze vragenlijst?

(ENQ.: Indien opmerkingen, beschrijf deze dan zo kort mogelijk.)

- 1  Ja, namelijk..
- 2  Nee

#### VRAAG 9060

Hartelijk dank voor uw medewerking.

(Enq.: tik een 1 in)

- 1  Geslaagd gesprek

#### VRAAG 9070

Heeft u als enquêteur nog opmerkingen voor wat betreft dit vraaggesprek \ deze vragenlijst?

Zo ja, beschrijf deze dan zo kort mogelijk.

- 1  Ja, namelijk..
- 2  Nee

#### VRAAG 9100

Dan heb ik verder geen vragen voor u.

Dank u voor uw medewerking.

- 2  buiten doelgroep

*EINDE VAN INTERVIEW, NIET GESLAAGD, WEL GESCHREVEN*

#### VRAAG 9998

Op dit moment hebben we al genoeg <mannen, vrouwen> ondervraagd, zou ik met de jongste <vrouw, man> van 18 jaar of ouder kunnen spreken?

- 2  Ja, wordt doorverbonden  
GA VERDER NAAR VRAAG 7
- 3  Nee, niet aanwezig \ is er niet  
GA VERDER NAAR VRAAG 9100
- 4  Nee, weigering  
GA VERDER NAAR VRAAG 9200

### VRAAG 9200

Dan heb ik verder geen vragen meer.

(Enq.: Noteer weigering)

- 1  Weigering (te druk etc.)
- 2  Weigering (principeel)
- 3  Weigering (ziek\afwezig)
- 4  Weigering (wel mondeling\schriftelijk)
- 5  Weigering (geen toestemming)
- 6  Respondent buiten doelgroep
- 7  Reeds ondervraagd

*EINDE VAN INTERVIEW, NIET GESLAAGD, WEL GESCHREVEN*